כסלו תש"ע, דצמבר 2009

לבלוב 7

כתב העת של הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו

לבלוב

גליון מספר 7

הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו

כסלו התש"ע
דצמבר 2009
כתב העת של הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

מדינת ישראל
משרד המדע
התרבות והספורט

מאמרים

3. דבר העורך - נחצ'ה
4. דבר היו"ר - מאיר כחלון
5. פרופ' ברוך רובין - נחצ'ה
8. פרופ' היו הר - עמרי פדהצור
10. סיפור על נייר ואבן - ז'ק ארביב
11. יהודים בחגוי הסלע, תערוכת צילומים של עמוס גורדון
16. ראש חודש לבנאת' - יוסף זרוק
17. רבי חי גביזון - דוד ג'אן (ג'יעאן) ויוסף בן דוד ג'אן (ג'יעאן)
20. יהודי דנמרק כן ויהודי לוב לא! - אריה ברנע
22. צדק ליהודים יוצאי ארצות ערב - צבי גבאי
23. התלכיד המשפחתי הוא המפתח - עוזי ברעם
24. אירועים בקהילה ועל הקהילה - יעקב חג'ג' לילוף
27. אחרי 47 שנה - רונן דמארי

31. Zachino Habib - Aldo e Jonathan Habib
33. Aliat Hanoar - Daniel Mimun
35. Rosseto, gioielli e pentole in mamo - Hamos guetta, Roma

מייסד ועורך: נחצ'ה - נחום גלבוע

עיצוב והפקה: מתי גילעד gstudio88

דפוס: דפוס "המרכז" האחים תשובה נתניה

צילום: אלי סרור, מירלה נמני, עמוס לגזיאל

עריכה לשונית: מ.ל. - ים

הפצה: הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

כותבים:
עמרי פדהצור, ז'ק ארביב, גיל גורדון, יוסף זרוק, דוד ג'אן ויוסף בן דוד ג'אן, אריה ברנע, צבי גבאי, עוזי ברעם, רונן דמארי, יעקב חג'ג'-לילוף.
Hamos Guetta, Daniel Mimun, Aldo e Jonathan Habib

© כל הזכויות שמורות לכותבי המאמרים
אין המערכת אחראית על תוכן המודעות

הציבור הרחב מוזמן לבקר

במוזיאון יהודי לוב

רח' משה הדדי (הגולן) 4, אור-יהודה.
המוזיאון פתוח בכל ימות השבוע, בחול מועד ואיסרו חג
בימים א'-ה', בין השעות 09:30-17:00.
סיור מודרך לקבוצות בתיאום מראש בטל': 03-5336268/72
e-mail:luv@bezeqint.net www.liluv.org.il

בשער קדמי: ארון הקודש וספר תורה בבית הכנסת בגריאן
בשער אחורי: כיתת תלמוד תורה החדש בגריאן

חברים הנותנים מזמנם לבית המורשת

חברי הנהלה (בעלי תפקידים)

1.	כחלון מאיר - יו"ר הארגון	052-6567889
2.	בריגה יצחק - סגן יו"ר הארגון	054-6729113
3.	דוד ארביב - גזבר הארגון	052-3904243
4.	עו"ד יעקב נחום - יועץ משפטי	050-5714500
5.	נחום רפאל (נקוצ'ה) אחראי בינוי ופיתוח	050-6459628
6.	עו"ד צורי בן תורה- יו"ר ועדת תקנון	052-2896880
7.	יוסף מימון - יו"ר ועדת הכספים	050-4545186
8.	חסון רחמים - יו"ר ועדת האירועים	050-5353820
9.	זרוק רפאל - יו"ר ועדת בתי הכנסת	054-7723819
10.	ארביב ז'אק- יו"ר וועדת קשרי חוץ	4-428113305
11.	צופן שלמה - חבר הנהלה	052-2200578
12.	תשובה יצחק - יו"ר ועדת הביקורת	052-3635629

חברי הנהלה פעילים בתורניות

1.	אבי פדהצור - מנהל ואוצר המוזיאון	054-9789112
2.	יעקב חג'ג' לילוף - מנהל המכון ללימודים ולמחקר	054-5680215
3.	ציון נעים - מזכיר הארגון	052-6567425
4.	אפרים תייר - ליווי והדרכה	052-2542970
5.	סרור אלי - צילום והדרכה	052-6567886
6.	משה זגדון (זיגי) - מערכות בטיחות	050-4522005
7.	בנימין דורון - מ"מ יו"ר ועדת כספים, ליווי והדרכה	054-4455843
8.	דוד מימון - ליווי והדרכה	054-5211028

פעילים מתנדבים (שאינם חברי הנהלה)

1.	תקווה יולזרי - פעילות נשים	050-4858580
2.	טבול דבורה - רכזת הדרכה ותכניות חינוך	050-2906963
3.	הדדי ראובן - עוזר לאוצר המוזיאון	03-5061381
4.	שמואל ישראל - ליווי והדרכה	050-2274209
5.	גורן מיכאל - ליווי והדרכה	050-5554856
6.	גז פורטונה - ליווי והדרכה	054-2826471
7.	דניס שדה - ליווי והדרכה	052-8781819
8.	וורנר (כחלון) אהובה	054-5754420
9.	דנון דינה - תחקירים ותיעוד	050-3582143

פעילים אזוריים

1.	שמעון מכלוף - הפצה אזור אשקלון	054-2452140
2.	ניסים חדד - הפצה אזור אשדוד	050-5294591
3.	יהודה כחלון - הפצה אזור אשקלון	052-8375111
4.	יוסי זרוק - הפצה אזור בת ים	057-3102606
5.	מנסור (גואטה) רחל - הפצה אזור חולון	052-2750577
6.	מזל פוריאן - הפצה אזור חדרה	054-9989537

מזכירה: אוסנת ביטון (נחום)

דבר העורך

קוראים יקרים,

נתבקשתי באחד הימים לשלוח להדס רגב גליון לבלוב, אכן הודעתי למזכירה אוסנת ומיד נשלח להם כתב העת לבלוב 6. כעבור שבוע אני מקבל מייל עם מאמר ביקורת, לצערי צימצמתי במקצת מחוסר מקום, וזה לשונו...

בתקופת מלחמת העולם השניה היתה לוב נתונה תחת כיבוש פשיסטי שהתעמר ביהודים. מאות מהם נשלחו למחנות המוות באירופה וידעו סבל נורא.

עם הכרזת מדינת ישראל, מימשו כמעט כל יהודי לוב את כמיהתם לארץ-ישראל, הם השתלבו, כמעט ללא תקלות, בחיי המעשה ונטלו חלק פעיל בתרבות ובמדע, בצבא ובכלכלה, בתעשיה ובחקלאות. קליטתה של יהדות לוב בוצעה בדרך כלל בהרמוניה תרבותית ולא הצמיחה תחושות של קיפוח ואפליה.

בעשרים השנים האחרונות התפתח תהליך מרתק של התגברות הענין בקהילה ייחודית זו. הציר המרכזי הוא פריחת המחקר על תרבותם של יהודי לוב. התארגנויות חברתיות המבוססות על טיפוח המורשת התרבותית, גולת הכותרת היא מוזיאון מקסים באור-יהודה ובו מתוארים חיי החומר והרוח, המחשבה והמעשה של קהילת היהודים העתיקה.

כחלק מהתעוררות זו יצא לאור משנת 2007 כתב העת 'לבלוב' שאותו עורך בכשרון רב נחום גלבוע.

סיפור חייו של העורך, הנוהג לחתום בכינויו הצברי 'נחצ'ה, מבטא מופת ישראלי. האיש הוא מחלוצי מושב לכיש וממפתחי מותג הענבים הידוע 'טלי'. בשנות החמישים התגייס לחטיבת הצנחנים והשתתף בפעולות נועזות, אחר כך שירת שנים ארוכות בשירותי הבטחון של ישראל ועד היום, בעשור השמיני לחייו, הוא משרת בצה"ל כלוחם במערך המילואים.

בכתב העת בעריכתו של נחצ'ה אין ביטוי לערגה אל הגלות אלא מתן תיאור מכובד לתרבות שהתקיימה בלוב ומוסיפה להתקיים בארץ-ישראל.

שער כתב העת לבלוב האחרון נראית עצרת שנערכה בשנת 1949 לציון יום העצמאות הראשון של מדינת ישראל. בתמונה נראים ילדים ונערים הנושאים שלטים בשפה העברית שכדוגמתם מוכרים מעצרות שנערכו באותה עת בתל-אביב: "אם נפולה אלף - אלף נעפיל" "כל ארץ ישראל לעם ישראל".

בגוף החוברת מופיעים מאמרים מאת מלומדים שונים שכל אחד מהם מפנה זרקור אל סיפור הקשור לקהילה. גיליון לבלוב החדש, כקודמיו, הוא מרחיב דעת ומרומם נפש אשר ממקד אור לאבן יקרה המשובצת בפסיפס התרבות הישראלית.

כתב העת שייך לאירגון העולמי של יהודים יוצאי לוב.

ובכן זה נוסח המכתב...

נו מה אתם אומרים זה לא מחמיא?

מי עומד מאחורי הביקורת המרחיבה את הלב? הם: עופר רגב, ורעייתו הדס רגב - ירקוני, בעלי האתר "מדריך המדריכים והמרצים". האתר מעניק במה למדריכים מומחים בתחומם, בעלי סגנון הדרכה וכתיבה ייחודית ויכולת ליצור חוויה בעלת איכות כוללת, מעשירה ומרחיבת דעת, תוך הקפדה על אמינות.

מצאתי לנכון לפרסם לכם את הביקורת המחמיאה על קהילת יוצאי לוב.

"שלח לחמך על פני המים כי ברב הימים תמצאנו" קוהלת יא, א-ב אין כמו פסוקים הלקוחים מהמקורות לתאר את מאמצם ותרומתם של העוסקים במלאכה, שהיום הם מתחת לאור הזרקורים המדגיש אותם באור משבח כל כך.

כל התודות הן לא רק לעורך, לולא אתם לא היו הסיפורים הנפלאים המופיעים בכתב העת לבלוב, לכן לכם המתפקדים מגיעה התודה. שאלותכם, הצעותכם והרעיונות שלכם, תורמים לשיפור ואיכות כתב העת הבא, לכן הביקורת המחמיאה שנכתבה לעיל, כולה שלכם.

כשלקחתי על עצמי לייסד ולערוך כתב עת חדש **"לבלוב"**, במקום **"קשרים"** שהיה, ממש לא ידעתי איך ניגשים לזה וכפי שכתבתי ועומד מאחורי המילים שאני עבדכם חתום עליהם בכתב העת לבלוב הראשון מ-2007:

"מילות תודה מיוחדות להנהלת האירגון ולעומד בראשה על האמון המוחלט,

תודה לז'וז'ו יוסף ממון יו"ר ועדת הכספים על התמיכה הכספית,

תודה לפדי בן עטיה מ"אור שלום" עורך העאדא, על עצותיו הרבות ויש לו...

תודה לרפאל זרוק ובנו יוסף מ"גנזי רפאל" על שסבלו אותי עד השעות הקטנות של הלילה. בכל אלה נעזרתי".

האימרה של ראלף ואלדו אמרסון:

"מי שרוצה לצאת להפלגה ולהמתין שכל הסכנות תחלופנה, לעולם לא יצא להפלגה",

נכונה לכל. ביחידה הצבאית לה אני משתייך, בכניסה לחדר המבצעים כתוב באותיות קידוש לבנה **"רק המעז מנצח"**.

אכן, באמת צריך להעיז, לא רק בשדה הקרב, בכל תחום. אם אתה מאמין ברעיון, לך איתו עד הסוף.

לראות אותכם מתפקדים יקרים, ממלאים 300 חדרים בבתי מלון, ממלאים היכל התרבות של עירית לוד עבור לילת' לבנאת' להצגה ששמה "הסאמי והשדא מת'אע אשכון"? (השם והסנדקאות של מי?) מה יש לאמר לכם אנשים יקרים, שלא יגמר לעולם.

אז מה יש בכתב העת לבלוב 7 הבעל"ט...

ראשית ראיון עם איש יקר וצנוע פרופ' בעל שם עולמי ברוך רובין, כן, כך הוא מבקש שיקראו לו. איזו אישיות, איזה נעם הליכות. כתובה ומצבה, עבודה של סטפאניה רונקולו, היהודים במונטה סאן סבינו, "סיפור על נייר ואבן" הביא: ז'אק ארביב.

פרופ' היו הר מהמכון הטכנולוגי של מסצ'וסט בארה"ב הירצה בבית המורשת, בפני בוגרי MIT בארץ, כל זה פרי יוזמתו של עומרי פדהצור, בנו של אוצר המוזיאון בוגר בהצטיינות את MIT.

יוסף זרוק לקראת ראש חודש לבנאת' כותב על תפקיד האמא היהודיה.

סיפורה של יהדות גריאן בצילום ומלל. לקרא, לראות ולהנות, גיל גורדון.

ה"עין היהודית" בעונה השלישית באשקלון, היה הגורם הישיר למפגש לאחר 47 שנה, שתי תלמידות בביה"ס בטריפולי להפגש שוב - אסתר דאבוש ומלכה חג'ג' לילוף.

מאמר עם סימן שאלה ענק, שכותב ושואל דר' אריה ברנע "ליהודי דנמרק כן ויהודי לוב לא?" זה רק דעה קדומה!

עוזי ברעם נשוי בשנית לאביבה בת הקהילה הלובית, בדרכו המיוחדת מספר על החינוך בבית משפחת אשתו.

צבי גבאי שגריר בדימוס, היסטוריון, היה לראש חטיבת המזרח התיכון במשרד החוץ, ושגריר ראשון באירלנד כותב על אי הצדק שנעשה ליהודי ערב, הנכבה שלנו.

תמונות, אירועים ופעילות העניפה מפי ההיסטוריון שלנו יעקב חג'ג' לילוף.

לאגף האיטלקי מאמר מפי בניו של זקינו חביב איש רב פעלים ראש הקהילה שווה לתרגם אותו לעברית.

דניאל מימון סיפור אמיתי - דמיוני. אין קשר בין התמונות והמאמר - ילד לובי של עליית הנוער.

לבסוף איש מיוחד ואדיב מיודענו עמוס גואטה, על הסיור שלו בצפון, איך הוא אומר "להיכנס למטבח של אישה טריפוליטאית, זה תמיד מרגש".

מאחל לכם מלא ההנאה, תודה לכולכם באהבה ובהערכה

חג אורים שמח!

נחצ'ה

דבר יו"ר

קוראים וחברים יקרים,

הפעילות והעשייה הברוכה ב"מרכז המורשת" וב"ארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" נתונים בתנופה גדולה.

אנו ממשיכים להיאבק להכרה ביהודי לוב, שנולדו עד ה-23.1.1943, נרדפי וניצולי שואה. מלחמה, שבה נספו 712 יהודים ומאות נפגעים ונכים.

אמנם, ישנה הצלחה מסוימת בהרחבת תחומי ההכרה בקבוצות אוכלוסין מיוצאי לוב ניצולי שואה, אך אין בהם די. אנו מתמידים בדרישותינו התקיפות ממשרד האוצר ומ"ועידת התביעות" להכיר בכל יוצאי לוב, שהיו בתקופת מלה"ע השנייה בלוב, נרדפים וניצולי שואה. בכל פנייה אליהם אנו מדגישים, שבלוב ניתן לאבחן את כל האלמנטים, שאפיינו את השואה: "חוקי גזע"; עוצר וחובת אישורי תנועה; פגיעות בנפש וברכוש; נטישה ובריחה למציאת מחסה ומסתור, הן מן ההפצצות והן מנחת זרועם של האיטלקים ושל הגרמנים שהגיעו ללוב; התנכלויות, רדיפות ופוגרומים; מאסרים ללא משפט; מעצרים ומשפטים והוצאות להורג; הגליות פנימיות, עקירה והעברה ממחוזות מגוריהם; גיוס לעבודות במחנות כפייה; גירושים לתוניסיה; הגליות למחנות הסגר באיטליה, ומשם העברה למחנות הריכוז ברגן-בלזן ואינסברוק-רייכנאו; העברת יהודי קירנייקה למחנה הריכוז בג'אדו. ורק בשל השחרור, המוקדם יחסית, של לוב מהשלטון הפשיסטי-נאצי בינואר 1943, לא היה הסיפק בידיהם לממש את ההשמדה ההמונית והשיטתית, עפ"י תוכנית "הפתרון הסופי", שבה נכללו גם יהודי לוב יחד עם יהודי איטליה.

לנוכח האמור לעיל, הצלחנו, בסיוע ועידת התביעות, להקים בארגון העולמי צוות מיוחד לטיפול ולסיוע מילוי טפסי זכאות וכו'. אי לזאת, אנו פונים לכל בני הקהילה, באשר הם, לפנות ל"מרכז המורשת", רח' משה הדדי (הגולן לשעבר) 4, באור יהודה, טל' 03-5336268/72, פקס 03-5333456, דוא"ל luv@bezeqint.net , לקבלת מידע וכן את חוברת ההסברה "זכויות ניצולי השואה בישראל", שהוציאו לאור "המשרד לענייני גמלאים" ו"מרכז הארגונים של ניצולי השואה בישראל". ובאותה הזדמנות, אנו מציעים גם להתפקד לארגון העולמי, להמשך קבלת מידע אישי בהתפתחויות בנושא ההכרה ביהודי לוב ניצולי שואה. כמו גם, בנושא המאבק לקבלת פיצויים מממשלת איטליה; המאבק לקבלת פיצויים על הרכוש שהותרנו בלוב; מידע על הפעילויות בקהילה; ליטול חלק ולהשפיע בבחירות הקרובות לארגון העולמי. זאת בנוסף לכל יתר ההטבות הרבות הניתנות והמוענקות למתפקדים.

בהזדמנות זו, ברצוני לקרוא לכל אחיי בני הקהילה, לבקר ב"מוזיאון הבינלאומי של יהודי לוב" באור-יהודה, אשר הפך לפנינה יפהפייה, שכל העת מתפתח ומשתדרג. וכן להמשיך ולקיים ב"מרכז המורשת" ערבי שורשים משפחתיים, שחשיבותם, מלבד ההתרגשות מהמפגש עצמו ותרומתו בלכידות המשפחתית ובהכרת השורשים המשפחתיים, בחשיפה, במיוחד של הדור הצעיר, למורשתנו המפוארת ועתיקת היומין.

בברכת חג אורים שמח,

מאיר כחלון

פרופ' ברוך רובין

ב 20 למאי 2008 נפגשנו בפתח האולם ביד-ושם, מר בן ציון רובין, חבר כנסת ה-9 וה-10 וסגן שר העבודה והרווחה, יו"ר האירגון בין השנים 1982-1992 עם רעייתו רינה, תוך כדי שיח רעים מציעה לי רינה, נחצ'ה כדאי לך להיפגש עם אחיו של בן ציון, שמו ברוך והוא פרופ' בפקולטה לחקלאות ברחובות. אני מבקש ממנה את הטלפון שלו ואכן למחרת מתקשר אליו ועונה לי מרים הרעיה, תשובתה: "ברוך בחו"ל וברגע שישוב הוא יתקשר אליך." לאחר הגעתו לארץ ברוך מתקשר ומאז אנו בקשרי טלפון, וכל פעם שאני מנסה לקבוע מועד אין שום אפשרות, או שלא התאים לו או שלא התאים לי ידעתי שברוך הינו בעל שם עולמי כי הוא היה המנחה לדוקטורט של חייל שלי בשם טוביה יעקובי שהוא כיום דר' במחלקה שלו. לא התייאשתי, לראיה שנה וחצי, כן 18 חודש, לקח עד שאזרתי אומץ לקבוע בכל מחיר יום לראיון, סיכמנו על תאריך, כשבוע מהיום המיוחל צילצלתי כדי לוודא, פרופ' רובין אכן אישר. הפעם, זהו ידעתי שאפגוש את האיש היקר והצנוע, בן העדה יליד לוב ראש המכון למדעי הצמח והגנטיקה בחקלאות ע"ש רוברט ה. סמית. מה אומר לכם, ידידי הקוראים, עזבו את הראיון פשוט להתאהב באדם, ביושרה שלו, בנועם הליכותיו, לא היה כלל ספק שעומד אדם בעל שיעור קומה רק מעצם היותו איש צנוע לכת, דוגמא אישית מהסיגנון הישן והנכון: אלה מוריך ויורוך דרכיך אשריהם אותם דוקטורנטים ומסטרנטים אשר זכו להיות מונחים ע"י פרופ' ברוך רובין, והם כ-100 כאלה, לי לא היתה הזכות הזו, אך היו לי כחמש שעות נטו איתו. נחצ'ה.

פרופ' רובין ספר נא לי על עצמך, מתי נולדת ואיפה: ואשמח אם תוסיף פרטים מדמויות המשפחה שעיצבו את אישיותך והיו לך לאבן בוחן להחלטותיך

ראשית בא ונסכם קרא לי ברוך ואני לך נחצ'ה,נולדתי ב 1943 10 01 ב' תשרי התש"ד בטריפולי שבלוב, להורי מרים (רמו, לבית סרוסי) ויואל (כלאפו) רובין. אחים בנצי, אפרים ויוסף-דוד; אחיות איריס (הי"ד) ואילנה תלחט"א. מצד האם, היו לי שני דודים בנימין סרוסי ז"ל ויוסף סרוסי (שריד) ז"ל ודודה אחת - רנה אלון (עטון) ע"ה.

הדוד יוסף, היה איש משכיל ויודע ספר שגם היה חייכן ומטיב לספר וגם ידע לחוד חידות הגיון. מצד אבא היו לנו רק דודה אחת, הדודה סעודי שגם היא הלכה לעולמה ואשתו של הדוד עמוס שנפטר עוד בחו"ל ולא הכרנוהו.

הורי היו אנשים מדהימים שהשפיעו רבות על אורח חיי ועתידי. אבא היה איש ספר ותלמיד חכם, בעל תפילה מבוקש ואיש שקט שהיקנה לכולנו את האהבה לספרים ולקריאה. הוא ואמא, שמעולם לא למדה בבית ספר אבל היה לה ראש כלכלי מבריק, דחפו אותנו ללמוד עוד ועוד. היה ברור להם, שלא כמקובל אז בסביבתנו, שעלינו לסיים את בית הספר היסודי וממנו רק טבעי שנעבור לתיכון ומשם לצבא ולאוניברסיטה. הם עשו הכל החל מדחיפה ללמוד וכלה בעזרה כספית שנלקחה מפיהם כדי להבטיח שאכן זה מה שיקרה. כך יצא שילדי משפחת רובין העולים מקבלים בכל יום רביעי את העיתון "הארץ שלנו" לצריף ובולעים אותו עוד לפני שהולכים (כן, הולכים ולא מוסעים) לבית הספר!!! היחסים במשפחה המורחבת היו חמים ושבתות הבר מצווה בהם נאספה כל המשפחה לענפיה בבית אחד בו ישנו הילדים יחד על הרצפה המרופדת בשמיכות כשסבתא מספרת לנו סיפורים ששמעה מהאמא שלה, לא נשכח לעולם. לא חגגנו באולמות מפוארים בסעודות מרובות קלוריות שאי אפשר להתמודד איתן, אלא בכיבוד צנוע שהוכן בבית ובשמחה אמיתית היוצאת מהלב. לאחי הגדולים איריס ע"ה, בנצי ואילנה היתה השפעה גדולה עלי בעיקר בתקופת ההתבגרות בה כל צעיר זקוק להישענות על גדולים ממנו.

איפה גדלת? ומי החברה שהייתה לך בנעוריך, תנועות הנער, האם אתה עדין בקשר איתם ציין שמות של חלק מהם שהם חשובים לך

אנחנו הגענו לארץ למחנה עלייה בחיפה סמוך לערב פסח תש"ט (אפריל 1949) באוניה "קאזרטה" שהיתה האוניה הראשונה שהביאה עולים מטריפולי יחד עם פליטי שואה מהונגריה. זוהי ה"מייפלאוור" הטריפוליטנית (מייפלאוור היא ספינת מהגרים אנגלית, אשר נשאה את המתיישבים הראשונים של מדינת מסצ'וסטס, היא יצאה מנמל פלימות' שבאנגליה ב-1620 בדרכה אל "העולם החדש" נוסעיה היו פליטים רובם, שנמלטו מאנגליה בשל רדיפת הכנסייה האנגליקנית).

ממחנה זה הועברנו כמו רבים אחרים למעברת אוהלים בבית-ליד ומשם לאחר ניסיון כושל ליישב אותנו במושב עלמה ושנה באוהל הודי, עברנו להרצליה וחווינו בה את השלג הגדול שכיסה את עין הארץ. כילד גדלתי בהרצליה בשכונה של צריפים שוודיים דו-משפחתיים עד לסיום בית הספר היסודי בחברת עולים חדשים כמונו שבאו מכל הגלויות. אינני שוכח את חנות הספרים "מסדה"

שהיתה ברחוב סוקולוב ובה אבא פתח לנו חשבון כדי שלא נוגבל בקניית ספרים וכלי כתיבה. את בית הספר בו למדנו שני שנתונים ביחד כי לא היה תקציב למורים נפרדים לכל שנתון. מפליא כמה זה לא השפיע לרעה על היכולת ללמוד ולהתפתח. רק לאחר ביה"ס היסודי, כאשר עברתי לישיבה החקלאית המשפחה עברה לנתניה. בישיבה ואחר כך במקווה ישראל שם סיימתי את התיכון, נחשפנו לבני עקיבא ולגדנ"ע. עם רבים מחברי בישיבה ובמקווה ישראל אני שומר קשר עד היום. בישיבה החקלאית, הרב שלמה צוקרמן זצ"ל היה איש דומיננטי ומחנך דגול ובזכותו הפרחחים הצעירים שבאו מכל העולם, כולל נערים פליטי שואה ומהמעברות, היו בני אדם ואזרחים לתפארת. הוא השקיע את כל מאודו בכל אחד מתלמידיו והספיק לראות פירות.

והפקולטה ביקשה שאחליף אות וללמד את הקורס שלו. הניסיון המוקדם הביא לכך שכיום אני יושב במשרה הזו וכזכה זכיתי להעמיד כמה דורות של תלמידים שהפכו בעצמם לחוקרים, מנהלים ובעלי מקצוע בחקלאות המשפיעים בתחום הזה ובתחומים אחרים,

לאחר סיום הדוקטורט יצאנו מרים ואני עם ארבעת ילדינו להשתלמות באוניברסיטה במישיגן – ארצות הברית. עומס הטיפול במשפחה נפל על כתפיה של רעייתי מרים, שכן אני ביליתי את רוב זמני במעבדה. שם למדנו להכיר לא רק את השלג והקור המצמיתים אלא גם את יהדות ארה"ב על גוניה השונים ואת ערך המשפחה המלוכדת שלנו. מרים, השותפה המלאה לקריירה שלי, גם כשעבדתי שעות ארוכות כמרצה צעיר וגם כשיצאנו

הילדים שהגיעו עם הוריהם למעברה בבית-ליד כפליטים מארץ ערבית, נקלטו, גדלו והתחנכו בארץ הזו, שבה בנינו את בתינו ולה אנו חייבים את מה שיש לנו. מתוך הכרת הטוב, אסור לשכוח את הקשיים, היזע והדמעות הכרוכים בתהליך כזה. לא כולם מצליחים אבל אין לי ספק שמי שרוצה מאד, מתגבר על הקשיים האובייקטיבים והלא-אובייקטיבים ועושה את זה.

במקווה ישראל בו למדתי בכתה י"ב, האווירה היתה שונה, יותר אינדיבידואליסטית ותחרותית. על הכל ריחפה דמותו של דר' פנחס רוזנבליט** שהיה איש אשכולות שהשכיל לעניין אותנו בנעשה בארץ ובעולם. באותה שנה התקיים משפטו של הצורר אייכמן והוא דאג שנאזין בכל יום לפחות שעה אחת ממהלך המשפט. חשיפה זו למוראות השואה, הביאה אותי לקריאה ולימוד מעמיק על האירועים שחשפו גם את מה שקרה ליהודי לוב במהלך השואה. כך נודע לי שגם אבא ז"ל היה בין אלה שנלקחו על ידי הגרמנים למחנה עבודה ואיך הוא ניצל מהעברה למחנות הריכוז בגרמניה.

ברוך ספר על שרותך הצבאי, איזו יחידה ומתי, ולאחר מכן המשך לימודיך, תאר ראשון ,שני ושלישי, האם כולם בארץ או בחו"ל ובאיזה נושא התמחותך, מה הזיקה שלך לחקלאות

את שירותי הצבאי עשיתי בנח"ל (קיץ 1961) והגרעין שלנו נועד לחיזוק המושב בני דרום, אולם אני הייתי "באחוזים" והלכתי לקורס מכי"ם "בשיבטה" שעליו פיקד "סטמפל" {סא"ל משה פלס} ולאחר קורס צניחה חזרתי ליחידה כמ"כ ואחר כך כסמל מחלקה ולפני יציאה לקורס קצינים, נבחרתי לייצג את הנח"ל בצעדת ארבעת הימים בהולנד. חוויה זו של נסיעה לחו"ל ב 1963 היתה מרעישה לצעיר בן 19 וחצי והשאירה את חותמה עלי לזמן ארוך. לאחר השחרור מהצבא ולאחר לבטים בין לימודי משפטים וחקלאות, הלכתי ללמוד חקלאות; בשנה הראשונה בירושלים ואחר כך ברחובות. במהלך לימודי השנה השנייה גויסנו למלחמת ששת הימים ולאחר הקרבות בסיני ובהם "כמעט" צנחנו בשארם א-שייך, למדתי שבן זוגי לחדר במעונות האוניברסיטה סגן ג'ק בן-פז (ביינגולד) נפל על שערי ביה"ס לשוטרים בירושלים. כמה חודשים לאחר המלחמה נשאתי במזל טוב את חברתי מרים לאישה ואנחנו ב"ה יחד למעלה מ-42 שנים. במהלך לימודי היא פירנסה אותנו כמורה ויחד הבאנו לעולם חמישה ילדים מקסימים. יש לנו חמישה ילדים, מרב (פרנקל) היא ביתנו הבכורה, רופאה- אם לחמישה ילדים, אחריה מיכל (שלו) – ארכיטקטית, אם לחמישה ילדים, ואחריה אפרת (ברד) – קלינאית תקשורת, אם לארבעה ילדים, יואל – אגרונום, אב לבת ואחרונה חביבה, נעמה (ביתן) – עוסקת בלימודי עבודה, אם לבן. את לימודי התואר השני סיימתי בפקולטה בהצטיינות ומיד התקבלתי ללימודי הדוקטורט. התמחיתי בתחום יחסית חדש בעולם המדע בעולם וגם בארץ – מדע העשבים הרעים. הגעתי אל המדע הזה במקרה, בתור עוזר מחקר לשטיפת כלים וכיום אני מרכז את המקצוע באוניברסיטה העברית. זהו נושא מחקר רב-תחומי מדהים הנוגע גם באספקטים בוטניים, כימיים, פיסיולוגיים, כלכליים וסביבתיים. במהלך לימודי הדוקטורט המדריך שלי דר' יעקב אשל המנוח, החליט לעזוב את האוניברסיטה

לשבתון בקליפורניה ב- 1983 עם חמישה ילדים, וכשחזרנו ארצה, היא חילקה את זמנה בין ההוראה בבית הספר, טיפול בילדים וטיפול בבעל עסוק מעל הראש. לשמחתי מרים רעייתי לחיים, ממשיכה לטפל בי במסירות ובסבלנות גם כיום כשכל הילדים פרחו מהקן ואני ממשיך להיות עסוק מאד.

פרופ' ברוך רובין מהו הקשר שלך ושל ילדיך לקהילה שלנו, אם יש נקודות בהם אתה יכול יותר לפרט ? ספר אולי על ניחוחות התבשילים, איך אתה עובר תקופות החגים ניגוני התפילות של בית אבא וריחות בית אמא,

בכל הזמנים האלה, בהם עוצבתי כאדם ועד היום, אני יהודי ישראלי וטריפוליטני. אבא ואמא ע"ה העבירו לנו את המנהגים ואת המסורות ומרים רעייתי למדה לבשל את כל המעדנים הביתיים שלנו ולשלבם יחד עם המסורות שהביאה מבית אמא-אבא שלה ואת מה שלמדה מאחרים. זכינו וגם ילדינו שגדלו על המסורות האלה (על אף שנישאו ללא טריפוליטנים) השכילו לשלב את מנהגי העדה בתוך אורח חייהם ולהנחילם גם לצאצאיהם. והמדובר לא רק על תבשילים ומאכלים אלא גם על מסורות תפילה, ואין דבר מרגש ונפלא יותר מלשמוע שלושה דורות שרים את "אחות קטנה" או את "עוקד והנעקד" בלחן הלובי המרגש, על שולחן חג עם כל הברכיות המסורתיות.

בנסיעותיך בניכר האם קרה שפגשת יוצאי לוב ולאו דווקא יהודים, איך אתה משמר את הקשר עם אחינו בגלויות השונות,

לצערי פרט לפגישות ברומא עם יוצאי לוב שהתיישבו באיטליה, יצא לי לפגוש מעט יהודים מיוצאי לוב. בבריזביין שבאוסטרליה הרחוקה, פגשנו יהודי טריפוליטני שלימד את ילדי בר המצווה

מרים וברוך רובין מסיירים בקורדובה, ספרד

ברוך רובין כמרצה צעיר (1980) מקבל פרס הצטיינות במחקר
ע"ש פרופ' ברגמן שנערך בבית נשיא המדינה מר יצחק נבון.
ליד הנשיא יושבת גב' ברגמן.

המקומיים לקרוא בתורה בבית הכנסת האשכנזי (היחיד ?) בנוסח אשכנז כמובן. מאידך יצא לנו לפגוש ולשוחח עם לובים שאינם מבני בריתנו. פגשנו מנהלים גדולים ב- FAO של האו"ם הנמצאים בגולה ולא ששים לחזור וסטודנטים שנשלחו על ידי שליט לוב מועמר קדאפי ללמוד מדעים שונים והנדסה - כדי לחזור ולנהל את המדינה. הם שמחו לפגוש יהודי שנולד בלוב וגם זוכר מה זה "לאגבי" ו"רוזאטה".

בכל המצבים האלה, מעולם לא שכחתי מאיפה באתי ולמי אני שייך, ולא החלפתי את החברים הוותיקים.

הגעת לתפקידים רמים בפקולטה לחקלאות, ציין אותם בגאון והדר כי זה המאיץ לחלק לא מבוטל מהאוכלוסייה שרואה את "גאות היחידה"

כאמור, מאז 1978 עם שובנו מההשתלמות בארה"ב, אני חבר הסגל האקדמי של הפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית, שירתתי כמרצה, מרצה בכיר, פרופסור חבר, ופרופסור מן המניין.
במהלך השנים מילאתי תפקידים שונים כראש חוג, ראש וועדת מחקר, חבר בועדות אוניברסיטאיות ולאומיות חשובות וכיום אני מכהן כראש המכון למדעי הצמח והגנטיקה בחקלאות ע"ש רוברט ה סמית.
במרוצת השנים ניהלתי פרוייקטים למחקר בארצות שונות בעולם במרכז אמריקה פרו, קולומביה, ארגנטינה, דרום מזרח אסיה תאילנד, סרי לנקה ויפן קזחסטאן וקירגיסטאן, וכן גם הרשות הפלסטינית,ירדן ומצרים.
התמזל מזלי להשתתף ולארגן כנסים בינלאומיים ולהכיר אנשים מדהימים מתחומים שונים בכל רחבי העולם. כיום אני מכהן כנשיא האגודה הבינלאומית למדע העשבים הרעים (IWSS), בה חברים מדענים מ - 81 מדינות בעולם. זכיתי לחברות כבוד וציונים לשבח באגודות מדעיות בארץ ובעולם.

ברוך רובין
במשרדו

בכל המצבים האלה, מעולם לא שכחתי מאיפה באתי ולמי אני שייך, ולא החלפתי את החברים הוותיקים שצברתי במהלך חיי. אני, אחי ואחיותיי, הילדים שהגיעו עם הוריהם למעברה בבית-ליד כפליטים מארץ ערבית, נקלטו, גדלו והתחנכו בארץ הזו, שבה בנינו את ביתנו ולה אנו חייבים את מה שיש לנו. מתוך הכרת הטוב, אסור לשכוח את הקשיים, היזע והדמעות הכרוכים בתהליך כזה. לא כולם מצליחים אבל אין לי ספק שמי שרוצה מאד, מתגבר על הקשיים האובייקטיבים והלא-אובייקטיבים ועושה את זה.

פרופ' רובין, היגעת לרום התפקיד האקדמי, ציין את התמחותיך וכן פירסומים, מאמרים מקצועיים, או ניסיונות אשר כולן ביחד תרמו לקידום החקלאות בארץ ובחו"ל העלה נא אותם ,אם יש משהו שאתה רוצה לציין במיוחד, האם הייתה חבר בוועדות בינלאומיות , תוסיף על שימור איכות הסביבה וחקלאות בארץ ובעולם,

כאמור, ההתמחות שלי היא במדע העשבים הרעים והדברתם. נושא זה עוסק בהתנהגותם של עשבים רעים המשבשים שדות חקלאיים ומטעים ומתחרים עם הצמחים התרבותיים אותם אנו רוצים לגדל. השימוש בשיטות הדברה יעילות וידידותיות לסביבה הינו בעל חשיבות גדולה למניעת פגיעה בצרכנים הניזונים על התוצרת החקלאית ועל הסביבה. לעתים שימוש לא נכון בתכשירים כימיים עלול לגרום לנזק בלתי הפיך לסביבה, ולכן לימוד ומחקר בשטח זה חיוני להשאת יבולים תוך שמירה על בריאות הציבור ואיכות הסביבה.
אנחנו חוקרים את מנגנוני הבררנות ואת התנהגות התכשירים המשמשים להדברת עשבים בצמחים, בקרקע ובמים, בין היתר כדי להבטיח שהצרכן יקבל את מוצרי החקלאות ללא שאריות מזיקות של כימיקלים.

ברוך עם נכדיו
רוני וגלעד ברד

לסיכום ברוך שמור על מסורת ומנהג אבות של יהדות לוב, בין הקהילות לרוב, אומנם עוצמתנו ב "הביחד" אך כל קהילה וציבונה, אחדות כן אך לא אחידות, מה דעתך ?

ההתועדויות התכנסויות של בני העדה הזוכרים את המנהגים והמסורות חשובים ביותר כדי להנחיל לדורות הבאים את התרבות העשירה שהתפתחה במשך דורות ושמרה על ייחודנו בגלות. זו אינה רק נוסטלגיה והתרפקות על העבר שמשום מה תמיד נראה טוב יותר ממה שאכן היה במציאות, אלא הנחלת מורשת של תרבות שלמה הכוללת טעמים, ריחות, צבעים וקולות ושימורם להנאת הדורות שלנו ולאלה שיבואו. אסור לאבד מורשת שכזו רק כדי להידמות לאחרים.
אלה הם המטענים איתם באנו לעולם והם ילכו איתנו גם בעתיד, תוך אינטגרציה עם תרבויות אחרות אותן אנו סופגים ומאמצים כל הזמן.

האם היית רוצה להוסיף משהו שלא ציינתי, אתה חופשי ואפילו מומלץ.

דיברתי וכתבתי די.

נו... איפה ראיתם אדם אשר נותנים לו במה והוא מחליט די, כי אינו רוצה לגרום טורח ציבור או נכון יותר פשוט מצניע לכת.....
פרופ' ברוך רובין, מודה לך על כל שניה במחיצתך.

" אללא מעאק ומה צ'רוחש עלינה" (ה' איתך ואל תעלם לנו)

פרופסור היו הר מ-MIT
Prof. Hugh Herr

פרופ' היו הר ואוצר המוזיאון אבי פדהצור

מאת: עמרי פדהצור בוגר MIT

בתאריך 23.10.09 אירח בית מורשת יהדות לוב את מועדון בוגרי אוניברסיטת MIT בישראל להרצאתו המרתקת של פרופ' היו הר מ-MIT.

היו הר החל לטפס על הרים וצוקים תלולים מילדותו ובגיל 17 כבר נחשב לאחד מהמטפסים הטובים ביותר בארה"ב. בשנת 1982 נקלע לסופת שלגים קשה על הר וושינגטון שבניו-המפשיר ובמשך כמעט 4 ימים שרד בקור מקפיא של מינוס 29 מעלות צלסיוס. בעקבות האירוע הקשה נאלצו לקטוע את שתי רגליו מתחת לברכיים והקריירה שלו כמטפס הרים נעצרה, רק באופן זמני, בגיל 18.

> תפקידי לרתום את המדע והטכנולוגיה לטובת הנכים על מנת שלא יהיו מוגבלים. כיום אני לא מוגבל: אני הולך, אני רץ, אני עולה ויורד מדרגות בקלות ואני גם מטפס על צוקים. ללא הטכנולוגיה, הייתי יכול רק לזחול

כמהנדס צעיר פיתח היו עבור עצמו פרותזות מיוחדות שמאפשרות לו לטפס על צוקים תלולים: פרותזות עם דוקרני טיטניום לטיפוס על צוקים המכוסים קרח, פרותזות עם קצה תחתון קטן במיוחד לאחיזה מיטבית בצוקים, פרותזות בעלות אורך משתנה כדי לשנות את גובהו ועוד. למעשה כעת, כקטוע רגלים, מסוגל היו לטפס טוב יותר ולאתגר את עצמו במקומות קשים יותר לעומת מצבו הקודם לפני התאונה!

שנים מאוחר יותר, כאיש אקדמיה, חוקר וממציא מוכשר במיוחד, הקדיש פרופ' הר את כל זמנו לפיתוח פרותזות מתוחכמות שפורצות גבולות וכוללות את חזית הטכנולוגיה בתחום חומרים מרוכבים, בקרה, תכן מכאני, מיזעור רכיבים ועוד. חלק מפיתוחיו הקודמים של פרופ' הר ואנשי צוותו ב-MIT הפכו למוצרים מסחריים, שמשפרים באופן ניכר את איכות חייהם של קטועי הרגלים בכל העולם וחלק מהפיתוחים יהפכו להיות מסחריים רק בשנים הבאות.

פרופ' היו הר, בהרצאתו בבית המורשת

פרופ' הר פירסם למעלה מ-60 מאמרים אקדמיים ורשם 10 פטנטים. מחקריו של פרופ' הר והמוצרים שפיתח זיכו אותו באינספור פרסים ביניהם פרס "רוחו של ליאונדרו דה-וינצי" (2008), פרס היינץ היוקרתי על סך 250,000 דולר (2007), פרסים בעבור אחת מההמצאות הטובות ביותר ע"פ מגזין TIME (2004 ו-2007), פרס מנהיגות פורצת דרך של המגזין Popular Mechanics (2005) ועוד.

בהרצאתו בבית המורשת, בפני פורום של בוגרי MIT בישראל ואורחיהם, אמר פרופ' הר:

"תפקידי לרתום את המדע והטכנולוגיה לטובת הנכים על מנת שלא יהיו מוגבלים. כיום אני נכה, אבל לא מוגבל: אני הולך, אני רץ, אני עולה ויורד מדרגות בקלות ואני גם מטפס על צוקים. ללא הטכנולוגיה, הייתי יכול רק לזחול".

במהלך ההרצאה הציג פרופ' הר את החידושים המתקדמים ביותר בתחום מחקרו:

פרותזה חדישה ביותר שבעזרת בקרה מתוחכמת ומנגנונים מורכבים מסוגלת להקל במידה משמעותית על תנועות קטועי רגלים (לעלות ולרדת מדרגות כמו אדם בריא, ללכת בשיפוע ועוד).

מתקן מיוחד המיועד ללוחמי בצבא ולמטיילים המאפשר להם לשאת משקל כבד מאוד על גבם כאשר 80% מהמשקל מועבר ישירות לאדמה בעזרת מערכת העברת כוחות ללא תמיכת הרגליים (כך ניתן לשאת בקלות משאות של 100 ק"ג ו"להרגיש על הגב והרגלים" רק 20 ק"ג!)

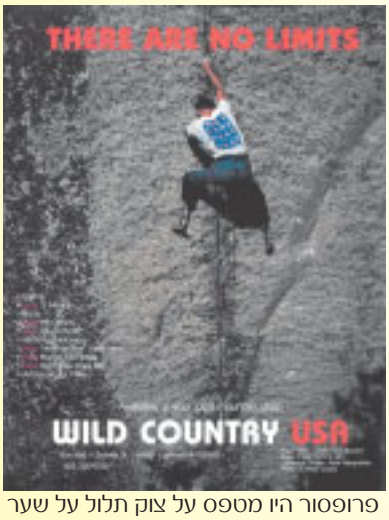
מתקן מיוחד המתחבר לגוף האדם ומסוגל לסייע לאנשים עם חולשת שרירים (לאחר שבץ או בגלל מחלות אחרות) ללכת כרגיל. אותו מתקן מאפשר לאנשים בריאים לרוץ מהר בחסכון משמעותי של אנרגיה כך שקצב הנשימה ופעימות הלב שקולים לחלוטין להליכה איטית! פרופ' הר אמר בהרצאה כי "בעתיד אנשים ילבשו את המתקן הזה כמו חליפה, ירוצו מהר לעבודה, יגיעו למשרד רעננים מבלי להתאמץ כלל, יתלו את המתקן המיוחד על קולב ויגשו לעבודתם".

פרופ' הר וחברי מועדון MIT בישראל נהנו מאוד מהאירוח החם של בית המורשת והבטיחו גם לחזור בעתיד ולנצל את בית המורשת לערבי עיון והרצאות נוספות של אנשי אקדמיה בכירים. יו"ר מועדון בוגרי MIT בישראל, גב' גליה רסין, הודתה בדבריה לבית מורשת יהודת לוב והביעה הערכה רבה לכל המתנדבים שמפעילים את בית המורשת ותרמו להצלחת האירוע.

המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס או MIT, ראשי התיבות באנגלית של Massachusetts Institute of Technology, הוא שמו של מוסד אקדמי פרטי המשלב בתוכו מכון טכנולוגי ואוניברסיטה, במדינת מסצ'וסטס שבארצות הברית, ונמצא בעיר קיימברידג' הסמוכה לבוסטון. נחשב כאחד מהאוניברסיטאות הטובות ביותר בארצות הברית, והטוב ביותר בתחום הוראת המקצועות הטכנולוגיים ובהכשרת עובדי היי טק.

MIT כולל 5 בתי ספר וקולג' אחד. יש במוסד 34 מחלקות אקדמיות ו-53 מעבדות ותוכניות בין-תחומיות. הוצאות המחקר של MIT הן הגבוהות ביותר מכל אוניברסיטה אמריקאית אחרת. הבוגרים של MIT וכן אנשי הפקולטה ידועים בהישגיהם - עם 63 זוכי פרס נובל וכן 29 עמיתי מקארתור עד אוקטובר 2006 - וכן ברוח היזמות שבקרבם. דוח משנת 1997 קבע שהרווחים המצטברים אשר הופקו על ידי 4,000 החברות שנוסדו על ידי MIT ובוגריו הם בגדר הישג אשר היה יכול להתחרות בכלכלות העולם הגדולות.

פרופסור היו מטפס על צוק תלול על שער
המגזין Wild Country USA
עם הכותרת "אין גבולות"

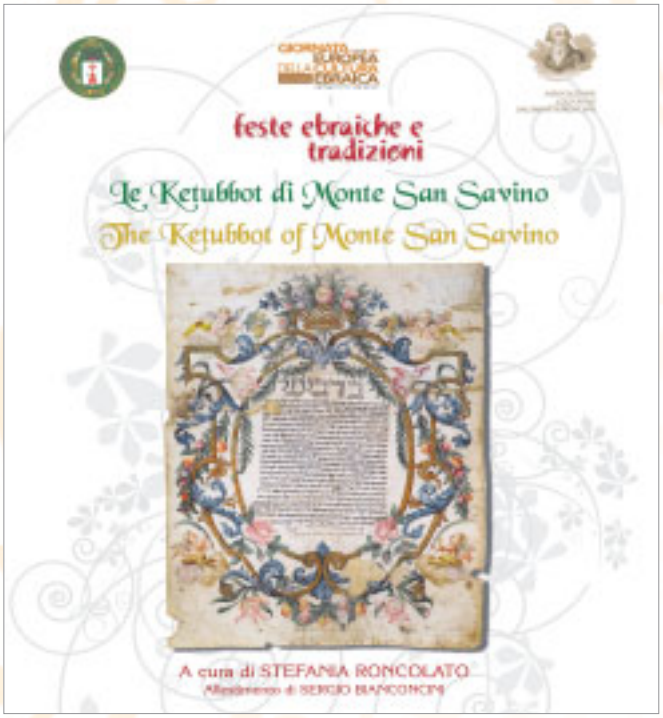
פרופסור היו על שער
המגזין האיטלקי Wired

סיפור על נייר ואבן

בסימן טוב ובמזל טוב

ז'ק ארביב

ברגשות מעורבים של גאווה והתרגשות אני מציג את העבודה המופלאה של סטפניה רונקולו. מונטה סן-סבינו היא עיירה מקסימה, מוקפת חומה, המעורסלת בעמק קיאנה שבטוסקנה. בתקופות שונות בעבר, עיירה זו הייתה ביתם של כמה יהודים בודדים וכמה משפחות, שאח"כ, החל משנת 1627, התארגנו בקהילה ההומה והפעילה. קיום זה הגיע לקיצו בשנת 1799, כאשר הקהילה היהודית, מאוימת על ידי ההמון הזועם, שדורבן על ידי תנועת "ויוה מריה", נאלץ לברוח מהעיירה ומעולם לא שב אליה. מאותה עת, לא הייתה כל נוכחות יהודית במונטה סן-סבינו, מלבד כמה עדים אילמים: הבניין שאכלס את בית הכנסת בגטו הישן ובית הקברות שמחוץ לחומות העיר, באזור המכונה " Il Campaccio " (השדה הרע).

חוקרים אמיצים רבים, ובראשם יקירנו פרופ' רוברטו ג. סלבדורי, כתבו בהרחבה על ההיסטוריה של היהודים במונטה סן-סבינו, ועל הבן יקיר להם, המשורר סולומון פיורנטינו, המשורר היהודי הנחשב ביותר בשפה האיטלקית. בעוד שפיורנטינו היה מקובל מאד בעיני בני זמנו, לא נחסך ממנו גורלם המר של אחיו היהודים ואף הוא נאלץ לעזוב את עיר הולדתו.

כמפנה מבורך, החלה העיר בשנים האחרונות לארח את "יום התרבות היהודית באירופה". כתוצאה מכך, בכל שנה בחודש ספטמבר, לאחר למעלה ממאתיים שנים, השפה העברית נשמעת שוב, בקריאה ובשירה, בסמטאות, בכיכרות ובחצרות של מונטה סן-סבינו.

המבנה שאכסן את בית הכנסת שוחזר בדקדקנות, (שחשפה מבנה של מקווה). בית העלמין נוקה אף הוא מקנוקנות הגפן שחנקו את העצים וכיסו על המצבות. קיימת כבר תוכנית לשיפוץ ופענוח הכתוב על המצבות.

מהרשומות שבארכיון העיר אנו לומדים שבמועד גירושה הטראגי, מנתה הקהילה 134 נפשות, שנחלקו לכמה משפחות. הנציגים החשובים ביותר ביניהם היו הבנקאים, פאסילי ואוסילי, והסוחרים ובעלי המלאכה מונטבארוקי, בורגי, קאסטלי, פיורנטינו, טואף, וויטאלי. שמות אלה ממש, שבים ועולים בחלק מהמסמכים שנשמרו בארכיון העיר (למרבה הצער, כולם מלבד כמה רישומים הנוגעים ל"אוניברסיטה איזראליטיקה", כפי שנקראה הקהילה היהודית, נעלמו), וניתן לזהותן על המצבות האילמות בבית העלמין המבודד ובקלפים העליזים של הכתובות.

כמה עליזות היו חתונות אלה מן הסתם! בידינו כתובה משנת 1739 המתעדת את נישואי יהודה-חיים פיורנטינו ללאה ד'אורבינו. למרות שהכתובה נכתבה בפירנצה (מקום מושבה של משפחת הכלה), החתן הוא עירוני תם-לבב ממונטה סן-סבינו ובנו של דוד-מנחם פיורנטינו, ששמו מופיע בין משלמי המס של מונטה סן-סבינו בשנים 1715 - 1716.

בכתובה מסוימת זו יש אלמנט לא מקובל בצורת שיר מחורז המהלל את תכונותיהם הטובות של הכלה, החתן והוריהם. בשנת 1774, בנו של יהודה-חיים, המשורר סולומון פיורנטינו, כותב אפיטאלאמיום (שיר הלל לכלה בדרכה לחדר הכלולות) שהוא קנטאטה לשלושה קולות [אהבה, קרום בתולים, ושלווה], לרגל ה- faustissime nozze, החתונה המאושרת ורבת המזל של ליאוני אוסילי מארצו ואסתר פרמי מאנקונה. אנו יכולים כמעט לשמוע את הקהילה החוגגת המלווה את החתן והכלה בשירים ומוסיקה. אותו סלומון פיורנטינו, שנישא ללורה גאליקו בשנת 1768, מתאלמן בשנת 1789 וכותב אלגיות (שירי אבל) יפהפיות לזכרה של רעיתו האהובה.

בשנת 1793, המשורר נישא בשנית, הפעם, לאלמנה רג'ינה, בתו של מנחם נאווארה, רב מכובד מוורונה, ובינתיים, בשנת 1780, רחל, אחותו של סלומון נישאה לבן דודה, דוד שלמה פיורנטינו, בנו של הדוד משה-חיים, אחיו של יהודה-חיים. ובמבט מעט קודר יותר, יחיאל קסטילי שנשא את ריקה ישעיה בשנת 1740 הוא כנראה אותו אדם שנפטר בשנת 1755 ושמצבת קברו נראית בבית העלמין.

סטפניה רונקולאטו התחקתה בסבלנות ובדקדקנות אחר הכתובות המופיעות בספר זה. כולן נובעות ממונטה סן-סבינו והן מתוארכות כהלכה - התאריך והמקום מהווים תנאי מקדים לתקפותה של כתובה - ואשר מצאו את דרכן לארבע כנפות הגולה. חלקן לא קוטלגו, הוצגו או פורסמו מעולם. אנו יודעים גם על כתובות נוספות ממונטה סן-סבינו, המופיעות ברשומות הארכיון של הקהילה היהודית של פירנצה, אך טרם אותרו..

אין אנו חושבים שהגענו לסוף הדרך. זוהי עבודה בתהליך אשר תוביל אותנו, אנו מקווים, לגילויים נוספים ולסיפור הסגה הבלתי ידועה של המשפחות היהודיות ממונטה סן-סבינו.

הבה, אם כן, בינתיים, ניהנה מהכרת הדמויות וקשרי המשפחה הסבוכים ביניהם. הבה ננהג, כאילו היינו אורחים נכבדים באחת החתונות השמחות, עדים למעמד בו החתן האוהב מציג את החוזה הנישואין לכלה הנבוכה.

הבה נרעד בהתרגשות לשמע שמותיהם של שני גופי המים, המוזכרים באופן מסורתי לזיהוי מושלם של המקום, ומאשרים שאכן שני נחלים אלה, האסה והברינולו, אותם אנו חוצים בכל פעם שאנו נכנסים לעיר. הבה נקווה שעוד מסמכים כאלה יצופו בסימן טוב ובמזל טוב.

כתמיד בחיים היהודיים, השמחה מהולה בעצב. לא נשכח את מתינו ונמשיך לפקוד את בית העלמין הקטן, ליד נחל גיסו, מעין ספון ריבר משלנו, נעמוד שם, על יד אבני המצבות, ונזכור:

"שימו לב, עוברי-אורח, לכרסומים החדים
המעכלים את מצבתי על ידי רוח וגשמים" (א.ל. מאסטרס)

יהודים בחגווי הסלע

חבורת העיתונאים הקטנה עוצרת להפסקה בדרך ללוב. המשאית הבריטית מאחור.
עמוס גורדון באמצע. צולם ע"י החבר הרביעי.

ובכן סיפור שהיה כך היה....

דבורה'לה ושימע'לה יבין הם מראשוני מושב לכיש, והם חברים טובים של לואיס, אם בנותי. בחודש תשרי תש"ע באחד מימי המועדים בהם נאספנו כולנו פנתה אלי לואיס, וסיפרה לי שהיתה באירוע עם מש' יבין, ואיתם היה גיל גורדון הנשוי לרוני, שהיא האחיינית של שימע'לה יבין, לגיל אוסף צילומים מכפר גריאן, שצולמו ע"י עמוס אביו בשנת 1947 בסיור שנערך ע"י משרד ההסברה הצבאי הבריטי באיזורי קרבות מלחמת העולם השניה במצרים ובלוב.

עם מעט המידע הזה אני בא לבית המורשת כדי להודיע על הצילומים, שאני עדין לא ראיתים, ומה אני רואה בבית המורשת ?

מר מאיר כחלון יו"ר הארגון, מר יעקב לילוף חג'ג' ההיסטוריון של מורשת יהודי לוב, ומר אבי פדהצור אוצר המוזיאון יושבים מסביב לשולחן המזכירות ואיתם גבר נאה שלא היכרתי. עבדכם, מצטרף לשולחן , הנה כי כן, האדון מספר את סיפור הצילומים, כן... כן... הסיפור שהיה בפי, לרגע לא הבנתי מה קורה, אך מיד התעשתתי ושאלתי את האדון אם יש לו קירבה לשימע'לה ודבורה'לה יבין, תשובתו היתה חיובית והזדהה בשמו, גיל גורדון בנו של העיתונאי הנודע עמוס גורדון.

הבינותי שיש באמתחתנו צילומים מיוחדים שיכלו להיזרק באקראי כמו חפצי ערך אחרים, אך לשמחתנו מאחר וגילי, בנו של עמוס, בן למשפחה ייקית, אדריכל במקצועו ודוקטורנט להיסטוריה, לא הוא יזרוק את הנגטיבים שאבא השאיר לאחר מותו, לא די בזה שהוא מפתח אותם, הוא גם מחברם מיד לסיפור המופלא של יהודים שהתגוררו במערות בגריאן שבלוב, אשר יודעי דבר יודעים לאמר, שיהודים אלה חיו שם עוד מתקופת בית ראשון. מבקר במושב פורת אשר בגוש תל מונד, ונפגש עם ילדי הצילומים שהיום גילם משיק לגבורות. תודה לדבורה'לה ושימע'לה יבין, תודה ללואיס גלבוע על ראשית המידע, ולך גילי גורדון אומר - אשריהם הורים שיש להם ילד כמוך...

צילום שווה אלף מילים... נחצ'ה.

העיתונאי עמוס גורדון
(1915 – 1996)

נולד בירושלים ב-1915, להורים אנשי העלייה השנייה.

למד משפטים בלונדון ועם פרוץ מלה"ע השנייה הוכשר בארץ בקורס בסיסי בצבא הבריטי.

ב-1942, היה לעיתונאי ושימש נציגם של כתבי עת אנגליים: 'Picture Post', רשת העיתונים הגדולה באנגליה 'Kamsley News' וסוכנות הידיעות Reuters. היה גם צלם מיומן.

ב-1947 סייר, עם עוד שלושה עיתונאים זרים ובהזמנת הצבא הבריטי, באזורי הקרבות של מלה"ע השנייה בטריפוליטניה. במהלך הסיור נודע לו באקראי על ישוב הררי, כ-100 ק"מ דרומית לטריפולי, בו חיים יהודים במערות. הוא הגיע למקום וצילם סידרת צילומים המתעדות את מגוריהם ואורחות חייהם.

לימים התברר שמדובר בישוב גריאן. במלחמת העצמאות גורדון עבד מירושלים הנצורה. ב-1950 נכנס לרשות השידור, ולימים היה למנהל חטיבת החדשות ברדיו.

הסיור בלוב

בשנת 1947 הציע אגף ההסברה של הצבא הבריטי לעיתונאים ארץ-ישראלים סיור מודרך באזורי הקרבות במצרים ולוב. חמישה עיתונאים (שמות האחרים אינו ידוע) נענו להצעה ויצאו לדרך כשיירה צבאית קטנה. גורדון, שהיה גם צלם מיומן, תעד את בתי הקברות הגדולים באל-עלמין, מבנים איטלקיים מונומנטאליים, עתיקות ארכיאולוגיות, את נמל טריפולי החסום באוניות טבועות, ודמויות של מקומיים. בשהייתם בטריפולי סופר לו באקראי על 'יהודים הגרים במערות' בהר הגבוה, כ-100 ק"מ דרומית לעיר. סקרנותו התעוררה ובאישור מיוחד הוא נסע להרים. הוא הצליח להגיע לכפר מערות כזה, התעכב שם, צילם סידרה של 18 צילומים, קנה מהמקומיים – כמזכרת – שמיכת צמר לבנה מפוספסת, ושב על עקבותיו. כיום ידוע שהכפר היה גריאן ההררי.

גילוי הצילומים

הסיור בלוב סופר במשפחה במשך שנים רבות, אך לא תועד בכתב. בשנת 2009 החליט בנו של הצלם, האדריכל וההיסטוריון גיל גורדון, לבחון לעומק את אחת המעטפות שנמצאו בארגז גדול של חומר עיתונאי שהוריש לו אביו. המעטפה הכילה כמה עשרות נגטיבים (מצלמת ה-Roliflex שחור-לבן) מהסיור בלוב, וכ-18 צילומים שפותחו על נייר, הללו של הכפר היהודי. כדי לברר את ערכם הוא יזם סידרת פגישות עם מומחים ממכון יד-בן-צבי בירושלים ועם מנהלי מוזיאון לתולדות יהדות לוב באור יהודה. התברר – למרבית ההפתעה – שמדובר בתיעוד נדיר של קהילה יהודים הררית מיוחדת עתיקת יומין. שנתיים בלבד אחר כך, ב 1949 היא נעלמת מהאזור לעד, עולה לארץ ישראל, ומקימה את המושב פורת בגוש תל-מונד.

"הצילום של אבי מיוחד. הוא צולם בירושלים, יום לאחר פריצת קרבות מלחמת העצמאות בעיר (חודשים ספורים לאחר הסיור ללוב!). רבע שעה קודם לכן נפגע אבי מצלף ערבי שירה מבית ספר עומריה (שהוחזק בידי הערבים, בגן הפעמון של היום) וניהל אש עם עמדות של 'ההגנה' שהתמקמו על 'בית דוד' (בקצה רחוב קרן היסוד של היום). הוא שכב שלוש שעות בשטח הפתוח מסתתר מאחורי גשרון קטן, עד שחולץ משם.

הפגיעה שפשפה את הלחי השמאלית והאף, ומילימטרים ספורים היו בין הכדור לפגיעה ישירה בראש. בתמונה – שצולמה על ידי צלם לא ידוע. האקדח שנשא עמו תמיד מוסתר מתחת לז'קט.

משהו, אה?" גיל.

דיירת בחצר בית טיפוסי במבט על

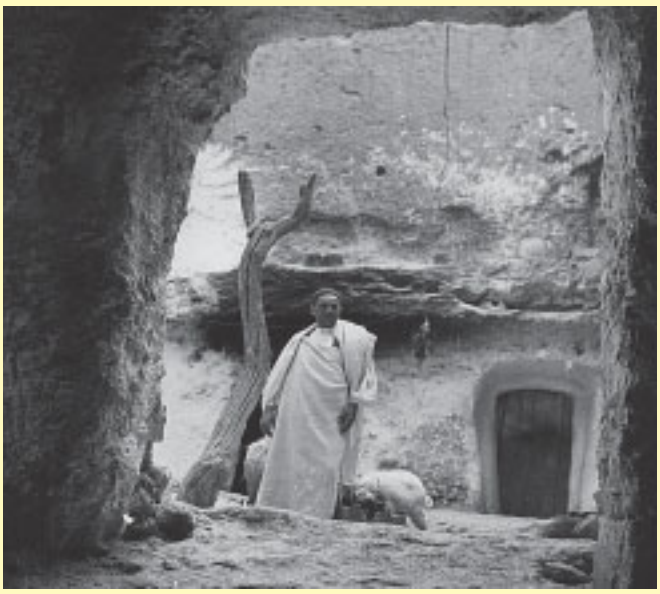
בני משפחה בחצר הבית במבט על

יהודים שוכני המערות

גריאן הוא שם כולל של שלושה ישובים - גריאן, תיגרינה ובני-עבאס, כ-100 ק"מ דרומית לטריפולי.

בגריאן חיו מעל ל-500 יהודים. עפ"י המסורת, יהודים היו במקום עוד מתקופת בית שני, המידע ההיסטורי מצביע על הימצאותם לפחות משנת 1510, עם ראשית כיבוש טריפולי ע"י הספרדים יהודים רבים נמלטו לתוך פנים הארץ וחלקם בגריאן.

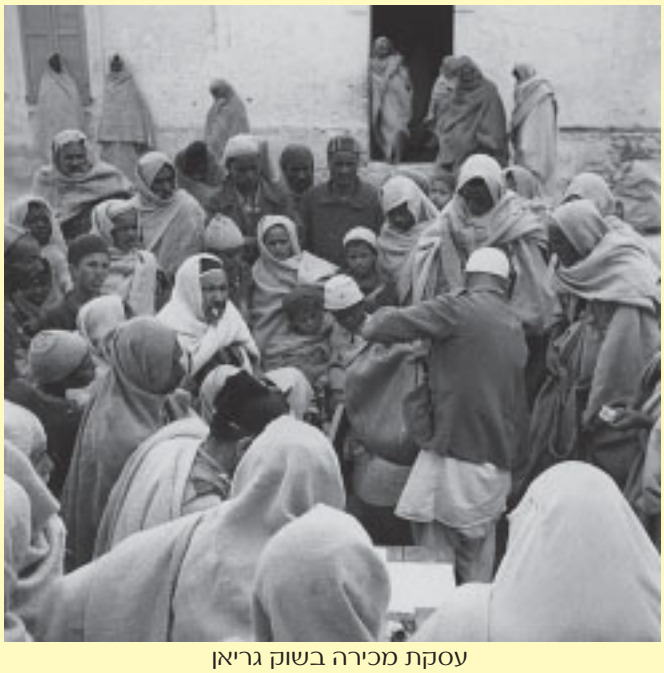
יהודי גריאן שכנו במערות מתחת לאדמה, עם מקניהם שהיוו מקום מסתור והגנה וכן מקום היה קריר בימי הקיץ וחמים בימי החורף הקרים. הם עסקו בחקלאות, במסחר, ברוכלות ובאומנויות, נפחות, פחחות, סנדלרות, חייטות וצורפות, הם גם השתלבו באדמיניסטרציה של השליטים השונים במקום, כמו גביית מיסים בתקופות הקרמאלית והעות'מאנית. הם ידעו ואף נאלצו להסתגל לשינויים הפוליטיים התכופים ולדבוק בבני המקום בתמורה לחסותם, במרידות ובמלחמות באזור

דייר עם הצאן בחצר הבית

מוכר יהודי וצופים ערבים בשוק גריאן (שקילה)

עסקת מכירה בשוק גריאן

ארון קודש וספר תורה בבית-הכנסת בגריאן

שיך אליהוד האחרון של גריאן ח'ליפה חוגה חסאן (1943–1949) בביתו

אף שהיו לא מעט יהודים שהעדיפו לברוח בתקופת המרד הערבי נגד האיטלקים, לערי החוף של טריפוליטניה, ובעיקר לזוארה.

בתקופה העות'מאנית נהנתה הקהילה מאוטונומיה מסוימת ונוהלה ע"י מועצת זקנים, שבראשה עמד "שיך אליהוד", שהתיישב בתיגרינה והוא היווה חוליה מקשרת בין השלטונות לקהילה, בעיקר האחראי על גביית מס הגולגולת ומיסים קהילתיים, אך גם היה המנהיג הדתי של הקהילה, שמינה את השוחטים, המוהלים ומלמדי התינוקות. הרופא והמשורר, ח'ליפה חג'אג', היה "שיך אליהוד" האחרון בתקופה העות'מאנית. אחריו, בתקופת המרד הערבי נגד השלטון האיטלקי וכיבוש גריאן ע"י האיטלקים ב-1922, היה הרופא, יעקב חג'אג', חתנו של ח'ליפה חג'אג', בתקופה האיטלקית עד 1943, היה ברח'אני זיגדון, חתנו השני של ח'ליפה חג'אג'.

ברח'אני לא היה אישיות רבנית, אך ניהל את הקהילה היטב ובחכמה. בכל הקשור לפולחן הדתי, העמיד לצידו נכבדים שדאגו לחינוך התורני של הילדים, להכשרת בעלי תפקידים לקיום הפולחן הדתי, להפעלת המוסדות, לעזרה לאביונים ומשנות השלושים, לחיזוק התודעה הציונית ולימוד השפה העברית.

במלחמת העולם השנייה, כאשר יהודים רבים, בעיקר מטריפולי, חיפשו מיסתור והגנה מהפגזות, ברחו והשתכנו בגריאן, וכן, גם ב-1941 חנו באזור חילים מן הקורפוס הגרמני אפריקני בפיקודו של רומל (שועל המדבר), ואף כאשר הוגלו כ-400 יהודים מקירינאיקה. יש לציין לטובה את רגשי הסולידאריות והעזרה ההדדית של יהודי גריאן, הן בינם לבין עצמם והן כלפי אחיהם היהודים, שהגיעו אליהם בתקופות השונות. יהודי גריאן לא חסכו מעצמם כל מאמץ, בחלוקת מצעיהם וכליהם, בחלוקת מצרכיהם ומזונם, למרות מצבם הכלכלי הקשה.

עם סיום הכיבוש האיטלקי וכניסת הכוחות הבריטיים, בשלהי ינואר 1943, סייעו יהודי גריאן, יחד עם הבריטים, ליהודים שברחו או הוגלו אליהם, לשוב לבתיהם.

כלאפו חוגה חסאן (חתנו של ברכאני זיגדון), שהיה תושב הישוב גריאן, איש משכיל, דובר איטלקית ואנגלית, מונה ל"שיח אליהוד". הוא הצליח ליצור יחסים טובים עם השלטונות הבריטיים וכן, ידע להנהיג את הקהילה בחכמה וליצור מערכת קשרים עם האוכלוסייה הערבית המקומית.

במאורעות נובמבר 1945, הצליח כלאפו חוגה חסאן, הצליח למצוא מחסה לעדרי הצאן אצל נכבדים ערבים, מחד גיסא, ולדאוג שהשלטונות הבריטיים ישלחו כוחות צבא ומשטרה

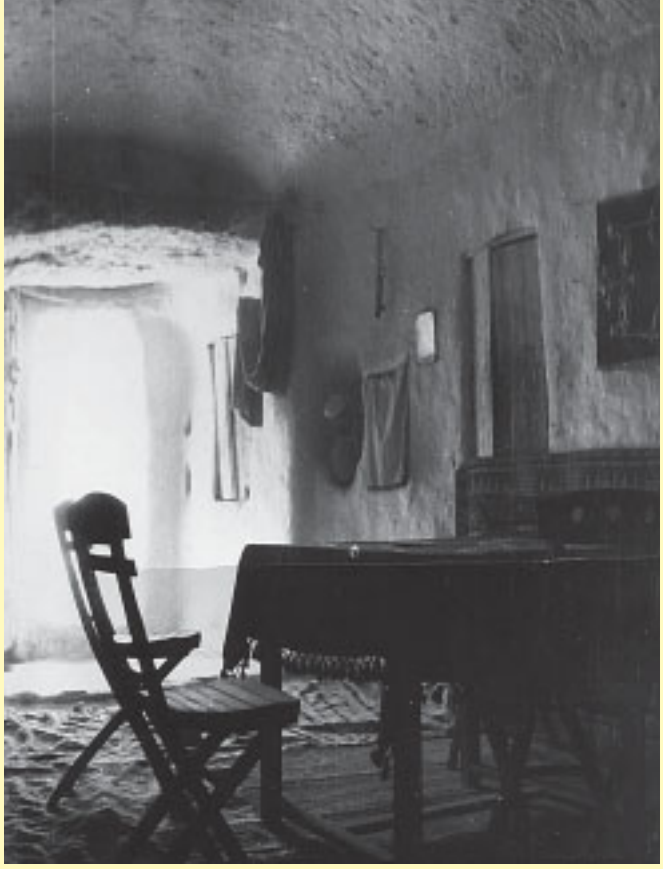
המורה ותלמידיו על ספסלים בכיתת תלמוד תורה בביהכנ"ס החדש

ילדי תלמוד תורה בישיבה מסורתית בכיתת הלימוד

כיתת תלמוד תורה בבית-הכנסת החדש בגריאן

רהוט מודרני לא טיפוסי ורק בבתים בודדים

להגן עליהם מאידך גיסא. לא בכדי, בגריאן לא היו נפגעים בנפש, והפגיעות ברכוש היו מזעריות יחסית.

בהגיע הידיעה על הרג וטבח היהודים בטריפולי וסביבתה, יצרו טראומה אצל יהודי גריאן ואיבדו את אמונם בערביי המקום.

עם התערערות המצב הכלכלי, המתיחות ביחסים עם האוכלוסיה המקומית, גרמו לכך שמספר משפחות מגריאן עברו לטריפולי.

פתיחת שערי העלייה הגדולה מלוב לישראל, כל יהודי גריאן, הן אלה שנותרו ביישוביהם, הן אלה שעברו לטריפולי ואף אלה שבמהלך השנים התפזרו ברחבי לוב, עלו כאיש אחד לארץ ישראל, רובם בחרו להקים בית במושבי הארץ ולעסוק בחקלאות, והתיישבו במושב פורת בגוש תל מונד התמחו בגידול פרחי הגרברה והם ידועים בבורסת הפרחים העולמית באלסמיר שבהולנד כמובילים בתחום הזה.

נער בחצר הבית

ב-2009, החליט גיל גורדון, בנו של עמוס, לברר את חשיבות אוסף הצילומים הלוביים, שמצא בעיזבונו של אביו. בבדיקה עם מומחי מכון בן צבי, מוזיאון יהודי לוב, ופרופ' הרווי גולדברג, חוקר יהודי המערות בטריפוליטניה, התברר שהצילומים מהווים תיעוד היסטורי נדיר ובאיכות מעולה.

אסתר גורדון - אשת הצלם המנוח, ובנו - גיל גורדון, החליטו לתרום ללא תמורה למוזיאון מורשת יהודי לוב את כל האוסף לשימושו הבלעדי של מוזיאון מורשת יהודי לוב. התרומה הותנתה בעריכת תערוכה מקצועית בעלת ערך פדגוגי כללי ובשתי שפות לפחות.

התערוכה תפתח בנר רביעי של חנוכה כז' כסלו התש"ע 14 בדצמבר 2009 בבית המורשת - אור יהודה בשיתוף עם מכון בן צבי

החוקר החשוב ביותר של קהילה זו בארץ, פרופ' הארווי גולדברג, נאות לפרסם מאמר אקדמי בנושא ומכון יד בן-צבי בירושלים נעתר לפרסמו בכתב עת רשמי מטעמו.

יד בן-צבי יקבל עותק מאוסף הצילומים לארכיונו.

יד בן צבי
מכון לחקר ארץ ישראל,
ירושלים וקהילות ישראל במזרח

© כל הזכויות שמורות
לארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב
בחסותו הבלעדית.
לא ניתן להעתיק ולשכפל ולפרסם צילומים
אלו ללא אישור של הארגון העולמי.

במלאת לילד ארבעים יום עושה לו אמו חגיגה קטנה: מדליקה נרות בבית ומבשלת פולים או חומוס שמהם היא מחלקת לשכנים. לערב זה קוראים "ליל הארבעים". מנהג זה יסודו בהררי קודש, ועל מנת להבין את פשרו יש לחלקו למספר גורמים, ואלו הם: למה רק לאחר ארבעים יום דווקא נעשית החגיגה ומה פשרה של חגיגה זו? מדוע דווקא אימו מצווה על כך? הדלקת הנרות על שום מה? מה מסמלים הפולים והחומוסים - המאכל העיקרי בחגיגה זו?

ראש חודש לבנאת'
וחשיבותה של האישה בגידול הילדים

יוסף זרוק

ילד יולד לנו: במלאת לילד ארבעים יום עושה לו אמו חגיגה קטנה - מדליקה נרות בבית ומבשלת פולים או חומוס שמהם היא מחלקת לשכנים. לערב זה קוראים "ליל הארבעים".

"דרש רבי שמלאי: למה הולד דומה במעי אמו - לפנקס שמקופל ומונח... ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו ... ומלמדין אותו כל התורה כולה ... וכיון שבא לאויר העולם - בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה". (נדה ל עמוד ב:). מנהג זה יסודו בהררי קודש, ועל מנת להבין את פשרו יש לחלקו למספר גורמים, ואלו הם:

- למה רק לאחר ארבעים יום דווקא נעשית החגיגה? מה פשרה של חגיגה זו?
- מדוע דווקא אימו מצווה על כך?
- הדלקת הנרות על שום מה?
- מה מסמלים הפולים והחומוסים בעצם היותם המאכל העיקרי בחגיגה זו?

למה רק לאחר ארבעים יום דווקא נעשית החגיגה? ומה פשרה של חגיגה זו?

על מנת לברר את האמור לעיל נקדים ונזכיר את מעשה יציאת מצרים. כשיצאו בני ישראל ממצריים עלה משה לשמים להביא את הלוחות הראשונים, שם הוא שוהה במשך 40 יום ולומד את התורה כולה, כך גם חייו של העובר, 40 יום חולפים עד שמוכר העובר במעי אימו, ושם מלמדין אותו כל התורה כולה. כנגד 40 הימים עד שמוכר עוברה בו הוא זוכה ללמוד עם המלאך את כל התורה כולה, לסוף 40 היום חוגגת לו אימו את היום בו החל בלימוד התורה.

ומדוע דווקא אימו מצווה על כך?

בעת שהותו של משה בהר סיני, מבקשים הגברים את משה ואיננו, "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו?" ומחליטים לעבוד לעגל, הם פונים לאהרון ואומרים לו "קום עשה לנו אלוהים", אהרון שיודע את מזימת הערב רב, מבקש לדחות את עשיית העגל ולכן מבקש את תכשיטי הזהב של הנשים דווקא, ביודעו כי הן לא ימהרו לוותר על הזהב שלהן, וכי המובא להלן:

דן אהרון דין בינו לבין עצמו. אמר: אם אני אומר להם: תנו לי כסף וזהב, מיד הם מביאים. אלא, הריני אומר להם: תנו נזמי נשיכם בניכם ובנותיכם, ומיד הדבר בטל. שנאמר: "ויאמר אליהם אהרון פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם, בניכם ובנותיכם, והביאו אלי" (שמות ל"ב, ב')

שמעו הנשים, ולא רצו ולא קבלו עליהן ליתן נזמיהן לבעליהן. אלא אמרו: לעשות עגל ותועבה, שאין בו כוח להציל-לא נשמע לכם!... ראו האנשים, שלא שמעו הנשים, ליתן נזמיהן לבעליהן, מה עשו? ... פרקו את נזמיהם אשר באוזניהם ונתנו לאהרון, שנאמר: "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם" (שם ג') אשר באוזני נשיהם אין כתיב כאן, אלא "אשר באזניהם". (מתוך "פרקי דרבי אליעזר", פרק מ"ה:)

דווקא האם, זו שקבלה תורה במעמד הר סיני ולא חזרה בה מקבלה זו במעשה העגל, היא זו שראויה ביותר לשמוח ביום בו התינוק מחיל ללמוד תורה עם המלאך.

הדלקת הנרות על שום מה? ומה מסמלים הפולים והחומוסים בעצם היותם המאכל העקרי בחגיגה זו?

משה יורד מן ההר ורואה את העגל, הוא מנפץ אותו ואח"כ עולה לכפר על חטא העגל עוד 40 יום, ימים אלו - הם ימי כפרה על שזנחו עם ישראל את התורה שקבלו במעמד הר סיני, ובתום ה-40 יום אומר לו הקב"ה "סלחתי כדברך".

וזהו טעם נוסף לזה שחגיגה זו נעשית בתום 40 יום להולדתו של התינוק. במשך כל ימי ההריון לומד התינוק תורה וכשיוצא ממעי אימו בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה (כנגד חטא העגל - בה שכחו שהושבעו על "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני"), באה האם וסופרת 40 יום להולדתו, ובתום 40 הימים האלו עושה לו חגיגה (כנגד 40 הימים בהם מבקש משה כפרה על ישראל ובסופם מתבשר "סלחתי כדברך").

כבקשה לעתיד מדליקה היא נרות המסמלות את הנשמה, נשמת הילד הזכה, מבשלת פול הדומה לשפתיים, בו היא מבקשת שמכת השפתיים תיהפך ל"יישקני מנשיקות פיהו" ויחזור הבן וילמד את כל מה שנשכח ממנו ע"י מכת השפתיים שקיבל, החומוס המסמל את גלגל החוזר בעולם.

גולת הכותרת ש"שמירת הארבעים" והכנת הסעודה הופקדו בידי האם, היא היא זו שלא חטאה בעגל ולה נאה לבקש של תן לו את הזכות לשוב וללמוד תורה.

1. בהגיע התינוק לגיל צמיחת שיני-החלב, תופעה הגורמת לעתים קרובות לחום ולנפיחות בחניכיים, הולכת האם לבית-הכנסת הקרוב ומבקשת מן השמש לתת לה את קולמוס-הכסף שהקורא בתורה מחזיק בו בשעת הקריאה. היא מעבירה אותו פעמים אחדות על חניכי התינוק ומאמינה שעל-ידי זה תצמחנה השיניים ללא כאבים.

בהמשך לעיל כעל זו המצוה על חינוך בניה, בהגיע בנה לגיל צמיחת השיניים, גיל בו יוכל הפעוט לאכול בכוחות עצמו, ומה מזונו של האדם אם לא חיטה, לוקחת האם את יד הספר תורה ומעבירה על שיניו כאומרה, לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם.

כאן המקום להזכיר את אמרת חז"ל שמרגע שתינוק אוכל חיטה ניתנת בו הדעה (שכל) ולכן גם הרעי שלו מחל להסריח שכן נתנה בו השכל להבדיל בין טוב לרע ותפילת האם כי ישכיל להבין שהטוב זו התורה.

2. ביום שבו נכנס הילד לתלמוד-תורה, לוקחת האם ביצה ראשונה לתרנגולת (תרנגולת מבכירה) (ביצה רמז לזה של אני ילדיתיך, ביצה ראשונה - רמז לשמואל שמתחילת ביותו גמול מאימו מובא בית ה') שולקת אותה על שתהיה קשה ומביאה אותה עם הילד אל הרבי. הרבי קולף את הביצה וכותב עליה את האותיות ת, צ, ל, מ, ק, י, ג, ע, ו, נ, מ - ראשי התיבות של הפסוקים "תורה, צוה, לנו, משה, מורשה, קהילת, יעקב, גל, עיני, ואביטה, נפלאות, מתורתך". אחר כך הוא לוקח את החומש, טופח בו קלות על ראשו של הילד, וכך עושים גם ילדי הת"ת - למען ייכנסו דברי תורה בראשו.

ר' יעקב גביזון זצ"ל
החכם השלם הדיין המצוין

מאת: דוד ג'אן (ג'יעאן) ויוסף בן דוד ג'אן (ג'יעאן)

ר' יעקב חי גביזון זצ"ל נולד בטריפולי בשנת התרנ"ב 1892, ששה חודשים לאחר פטירת אביו ר' יעקב זצ"ל.

מספרת בתו תחיה, היות שהילד יעקב חי נולד לאחר פטירת אביו, קראו את שמו יעקב על שם אביו, והוסיפו לו שם "חי" כסגולה לאריכות ימים, סבתו אם אמו, גברת אסתר, עליה השלום, שהיתה צדקת גדולה, לאחר פטירת חתנה ר' יעקב, קיבלה על עצמה לפרנס את בתה וילדיה היתומים. לשם כך, פתחה בית מלאכה קטן על יד ביתה, ומהרווחים פרנסה את עצמה ואת משפחת בתה האלמנה שטפלה בבניה הרכים, ויתרה מזאת עשתה, חלק מביתה תרמה להקמת ישיבה, כדי שילמדו שם תורה, והיתה מפרנסת אותם מהרווחים שהיו לה מבית המלאכה, וזה היה כפיצוי שכר ללימודם, תלמידי חכמים גדולים שהיו מגדולי התורה של טריפולי, למדו בישיבה שהקימה, ביניהם היו הגאון ר' רפאל דאבוש זצ"ל ועוד רבנים.

הילד יעקב חי, גדל על ברכי התורה והיראה בישיבת סבתו הצדקת, עד שזכה להתעלות במעלות התורה והיראה, לעתים היה נעלם מהבית ולאחר חיפושים רבים, ראוהו יושב על אחד מברכי תלמידי החכמים שהיו לומדים בישיבה ולומדים גמרא, כך הילד יעקב חי גדל ונעשה כמעין המתגבר, במשך הזמן התעלה עוד ועוד בתורה, עד שמינוהו למנהל תלמוד תורה ורב, מלמד תלמידים. אחד מתלמידיו הגדולים והחשובים הוא ר' סופה זארוק.

בין השנים התרע"ד 1914 – התרפ"ב 1922 התגורר בבנגאזי ושם שירת בקודש כמורה.

בשנת התרפ"ב 1922 שב לטריפולי והמשיך בהוראה. בין השנים התרפ"ז 1927 – התרצ"א 1930 נתמנה לקומיסר בכ'ומס. מושל העיירה האיטלקי של כומס, פשיסטי ואנטישמי, דן שני יהודים במלקות במרכז העיירה. את היהודי הראשון דן בדין סכסוכים תמידיים עם אשתו, ואת היהודי השני בגין מכירת פרה נבלה לערבים. על היהודי השני הוטל עונש משפיל, לכרוך את הקרביים של הפרה הנבלה על צווארו ולטייל בו ברחובות העיר, ולהכריז מאחוריו בקולי קולות "נבילה". הענין קומם את רב העירה, ר' חי גביזון זצ"ל. כצעד ראשון שלח עצומה (פטיציה) לנציב האיטלקי בטריפולי, חתומה ע"י נכבדי הקהילה, נגד מושל העיר. הנציב הזמין את המושל ונזף בו, לאחר שהראה לו את מכתב התלונה שנכתב נגדו. ביום שבת, פרשת "מקץ", בשעת קריאת התורה, נכנס מושל העיר לפתע פתאום, לבית הכנסת, זועם וזועף. הוא דרש מהרב חי גביזון זצ"ל לסגור את ספר התורה, הידוע לכל קהל המתפללים בבית הכנסת, "לא רק את שני היהודים שנדונו להלקאה הוא ילקה, אלא גם את רב העיר זה העומד בפניכם הוא ילקה, אם יסרב להישמע להוראותיו וימרה את פיו". כשעזב המושל את בית הכנסת, קם הרב גביזון זצ"ל והכריז בהתרגשות רבה בפני הקהל "שבת זו תהי' השבת האחרונה שאמצא בכומס". הקהל התחלחל מאוד לשמע הודעה זו, והפצירו בו מאוד שלא יעזוב אותם כצאן ללא רועה, אך הוא הרגיעם והבטיח שישלח להם רב, תלמיד חכם "לא פחות טוב ממני". אכן פרשת "מקץ" ד' בחנוכה, שמה קץ לכהונתו של הרב גביזון בכומס.

הרב הבטיח וקיים, הוא שלח להם רב צעיר ודינמי בחור תלמיד חכם, את ר' פריזא זוארץ זצ"ל.

לאחר ששב ר' יעקב חי גביזון לטריפולי, ניהל את "תלמוד תורה" ב"דאר אסרוסי" ותמך בתלמידים נזקקים. ר' יעקב חי פתח כיתה לתלמידים מובחרים, כדי ללמדם תורה, בשמוע ר' סופה זארוק זצ"ל שהיה "סגי נהור", על מעלת הרב וחביבותו לתלמידיו ועל סדר לימודם שהוא על רמה גבוהה נכסף גם הוא ללמוד אצל גאון זה. ר' יעקב חי, שזה מכבר שמע על חכמתו ופקחותו הרבה של ר' סופה, שמח לקבלו, והושיבו בין התלמידים הראשונים בכיתה, וסידר לו חבר תלמיד חכם שילמד עמו בתמידות.

סדר לימודם בכיתה היה כך, הרב סידר שכל התלמידים ילמדו בחברותות, כל חברותא תלמד לבד איזה מסכת שתרצה במשך כל שעות הלימוד, עד שמגיע זמן השיעור הקבוע הנמסר בכיתה על ידי הרב, שאז כולם חיו חייבים ללמוד מסכת אחידה עם הרב, מסכת זו הייתה העיקרית הנלמדת בכיתה. רבנים נוספים אשר ר' יעקב חי גביזון שימש להם כמורה הם, ר' פריזא זוארץ זצ"ל, ר' פריג'ה תייר (טייאר) זצ"ל, ר' כמוס עגיב זצ"ל, ר' גברי ארביב זצ"ל.

בשנת התרצ"ג – 1933 מתמנה ר' יעקב חי גביזון זצ"ל לדיין שני בבית הדין הרבני בטריפולי, כממלא מקום אב בית הדין משמש ר' יוסף יונה זצ"ל, וכדיין שלישי משמש ר' יששכר חכמון זצ"ל.

בשנת התרצ"ו 1936 שידוכי חסאן – נימני, מזעזעים את אמות הסיפים של יהודי טריפולי, ולמעשה הם הגורם המהוה זרז לעלייתו המטאורית של ר' חי גביזון מעמדת דיין לתפקיד הבכיר ביותר כרב הראשי. ג'ינו חסאן, גבר מעל לגיל השלושים, התאהב בבתו של רפאל נמני, אחד מבין נכבדי ועד הקהלה. חסאן נתן טבעת קידושין לבתו של נמני, שהיתה אז בגיל 15 בלבד, בצורה פרטית וללא ידיעת ההורים. רפאל נמני שהתנגד בתוקף לקידושין אילו, פנה לרבה הראשי של טריפולי באותה תקופה ר' קסטלבולונייסי, אולם דעתו של קסטלבולונייסי כדעת בית הדין הרבני של טריפולי היתה נחרצת, הקידושין תקפים. נמני הדבק בהתנגדותו עושה דבר שפל ביותר ומנצל את קשריו עם השלטונות האיטלקיים ומסית את המושל איטלו באלבו כנגד בית הדין הרבני וכנגד הרב הראשי. באלבו מטיל את כל כובד משקלו כנגד "חוקי הדת היהודית הפרימיטיביים" ולמעשה מצווה על הרב הראשי ובית הדין לבטל את פסק הדין. ומאחר ותורת ה' איננה פלסתר, בית הדין הרבני והרב הראשי עומדים בפסיקתם כי הנישואין כשרים. המושל באלבו בגיבויו של

הרב חי גביזון זצ"ל, רביעי משמאל בשורת העומדים, בחוג עמיתיו.
לימים הרב כמוס עגיב זצ"ל קיצוני משמאל בשורת היושבים.

מוסליני, מפטר את הרב הראשי קסטלבולונייסי, וגם את ממלא מקום אב בית הדין הרבני ר' יוסף יונה זצ"ל שהמשיך לסרב לביטול הקידושין. לאחר פיטורי שני הרבנים מתמנה הרב חי גביזון זצ"ל, ששימש כדיין השני, לאב בית הדין הרבני, ולאחר מכן מונה גם לשופט לעבריינים צעירים בבית המשפט של טריפולי. שימש גם כממלא מקום הרב הראשי בין עזיבתו של הרב קסטלבולונייסי ועד הגעתו של הרב אלדו לאטס וכן בין עזיבתו של הרב לאטס ועד הגעתו של הרב שלמה אילוז. עם עזיבתו של הרב אילוז, מונה למספר חודשים לרב הראשי בפועל של לוב, עד עליתו לארץ בשנת התשי"א 1951. בתקופה של ראשית העליה הגדולה מלוב, סייע רבות בארגון ובביצוע העלייה.

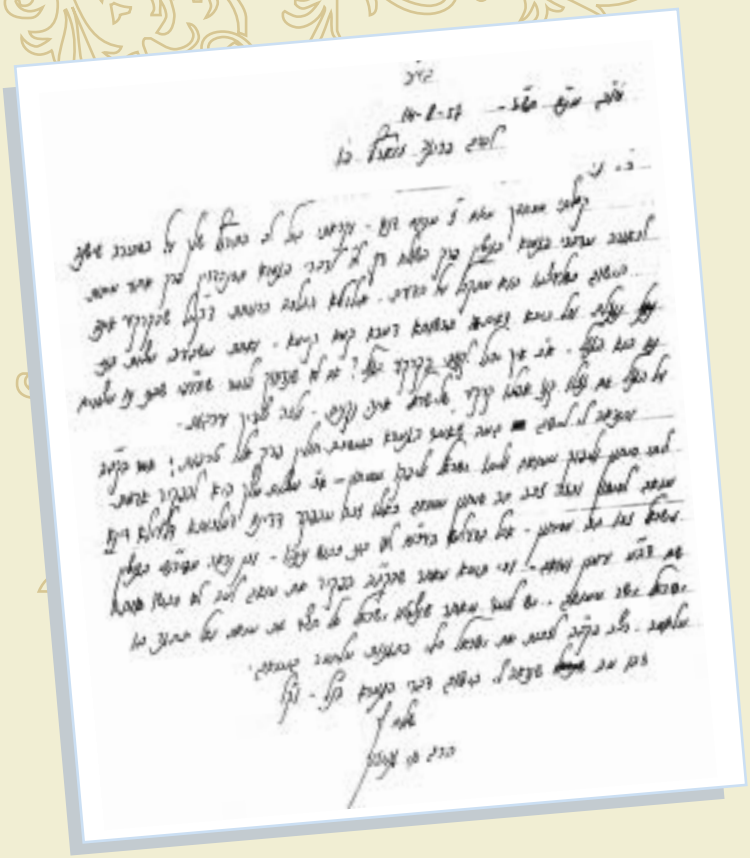
עם כל גדולתו בתורה היתה לו צניעות מיוחדת במינה ועם כל אדם היה מדבר בענווה, עקב התנהגות זו, לרבים מהעם היה נוח לגשת אליו ולשטוח בפניו את בעיותיהם ולבקש ממנו עצה, וכך פתר להם בעיות רבות ויעץ להם עצות טובות והדריכם בדרך ישרה.

גם הערבים היו נגשים אליו כדי שיפתור להם את בעיותיהם, וכשהיה ביניהם ריב ומדון, במקום ללכת לבית המשפט, היו באים אליו, לכל בעיה שהיא, היה פותר אותה, לימים, המושל האיטלקי שמע על חכמתו הרבה של הרב ועל פועלו בקרב היהודים ואף בקרב הגויים, ולאות כבוד והערצה, העניק נתינות איטלקית לר' חי גביזון.

מספרים שהערכה של האיטלקים כלפיו, היתה כה רבה, עד שביקשו ממנו כמה פעמים שילבש את מלבושם של האיטלקים הגויים, דהיינו, שילבש חולצה שחורה עם סמל הפשיסטים אך הוא סרב.

ב- 14 בנובמבר 1936 מפרסם המשטר האיטלקי הפאשיסטי צו המשך לצו משנת 1935, "כל החנויות, ללא יוצא מן הכלל, הנמצאות מחוץ לחומות העיר, לרבות הנמצאות בקטע קורסו ויטוריו עמנואל השלישי, שבין כיכר הטירה לבין כיכר השעון, תהיינה פתוחות למכירה כל ימות השבוע כולל שבת, פרט ליום ראשון, העבריינים ייענשו על פי חוק".

הצו עורר בלב חלק גדול מיהודי טריפולי צער, מצב רוח רע ומחאות והביא לנקיטת עמדה קשה מצד כמה עיתונים יהודיים, בעיקר מארץ ישראל. הרב הראשי של ירושלים שלח לר' חי גביזון, ממלא מקום הרב הראשי בלוב, שני מברקי סולידאריות וקרא להם להתנגדות. הממשל האיטלקי גזר, שכל מי שלא יפתח את חנותו ביום שבת, יענש בשני עונשים, האחד, ילקוהו חמישים מלקות בשוט, והשני, יקבל קנס גבוה. למרות המחאות לא בוטל הצו ואדרבה פעלו השלטונות האיטלקיים כדי שיישמר בכל חומרתו. היו אנשים שלא פחדו מהעונש ולא פתחו, קבלו מכות נמרצות וגם שלמו קנס, ואלה שפחדו מהממשל, התחכמו, פתחו את חנויותיהם, אבל הצליחו בחכמתם שלא למכור דבר מהמוצרים שבחנותם, באומרם לקונים, מוצר זה עולה בסכום כך וכך, והסכום שנקבו היה פי עשרה משווי של המוצר, וכך ניצלו, לא מכרו בשבת וניצלו גם מהעונש. בשנים עשר מקרים בוטל רשיון העסק של העבריינים, ציון ברדה ושאול נחאיסי שנחשבו כמארגני המהומות כנגד הצו חויבו בעשר מכות "קורבאש", שהוטלו עליהם ברחבה שבחזית מפעל הטבק. לא ננקט שום צעד נגד הרב חי גביזון, שלא עשה כלום לשכנע את בני דתו שיצייתו במשמעת לצו המושל. ברגע הראשון חשב אוטלו באלבו למסור למישהו אחר את תפקיד ממלא מקום הרב הראשי, אך אחר כך העדיף לוותר על תוכניתו זו, אולי כדי לא לגרור תגובות שליליות חדשות בחוץ לארץ.

בספר "אשר לשלמה" לר' שלמה ילוז, הרב הראשי לטריפוליטניה: "טריפולי, מוצאי שבת קודש סדר וישב התש"ח 30.11.47 .... רציתי להודיעו כי ב"ה מיום ראשון של השבוע שעבר סדר וישלח מתקיימים יום יום שעורי ערב בתורה נ"ך ודינים ומשנה בכל ערב אחרי ערבית בתשעה מקומות בעיר. בבית הכנסת דר ביבי על ידי הרב חי גאביזון הדיין הראשי בבית הדין ..."

בספר "משפטי עזיאל" לר' בן ציון מאיר חי עזיאל זצ"ל, הראשון לציון והרב הראשי לישראל, מוצאים אנו שאלה שהפנה אליו ר' חי גביזון, מ"מ ראב"ד בקהילת טריפולי ב-א' חשון התשי"א :

"מזה כשנתיים וחצי יצא איש אחד מכפר תאג'ורה, ושמו חואתו ארביב עם בנו חי, ללכת לכפר תרחונה עם חמורם כי רוכלים הין, וזאת היתה עבודתם לנסוע מכפר לכפר, ומאז לא נודעו עקבותיהם, ויצא קול ששניהם נהרגו בדרך תרחונה, אבל לא היתה שום עדות ואפילו מקצת עדות על הריגתם כי אם קלה בעלמא, ומאז אבד זכרם ונשתכח שמם. והבית דין הזה בראותו כי חואתו ארביב ובנו חי הניחו נשותיהם מסעדה פריג מסללאתי וחנה ארביב צעירות לימים, ובהכירו צערן של האומללות האלה שצריכות לשבת בכבלי עגון כל ימיהן, ומה גם עם עליית היהודים מפה לארץ, ובזה יהיה קשה להשיג איזו עדות או שמץ עדות שנוכל לסמוך עליה להתיר אותן מכבלי העיגון".

לאחר דין ודברים ארוך המשתרע על פני שבעה עמודים, ולאחר קריאת כל המאמצים הכבירים של ר' חי גביזון ובית הדין בטריפולי להגיע לחקר האמת, מסכם ר' בן ציון עזיאל,

"על יסוד כל האמור ומדובר הנני מסכים לפסק הדין של הרב הגאון הפוסק כבוד מורנו הר' חי גביזון יצ"ו, להתיר מכבלי עגונן את מסעודא פריג בת יצחק אשת חואתו ארבי בן שמואל, וחנה ארביב בת שלום אשת חי ארביב בן חואתו, וצור ישראל יצילנו משגיאות ויורנו מתורתו נפלאות"

עם עלייתו ארצה בשנת התשי"א 1951, השתקע ר' יעקב חי בתל אביב, המשיך לסייע לבני הקהלה והיה לעזר בבית הזין הרבני בסוגיות שבינו ובינה בקרב בני העדה בארץ. מתמנה הוא לרב לשכון מעונות ושכון סלע תל אביב.

ר' יעקב חי גביזון היה כמעיין המתגבר בכל הנוגע לאינפורמציה על חיי הרוח אשר בלוב, ורבים המאמרים פרי עטו המפורסמים בספרים השונים, ולהן לקט קצר:

בספר "יהדות לוב"- כותב הוא על חברת "יגדיל תורה" ועל הישיבות בטריפולי. בחוברת י"ט כ"ט טבת חוברת זכרון - כותב הוא על תולדות הרבנים ר' משה אסרוסי זצ"ל, ור' חואתו לוזון זצ"ל. בספרים "לנו ולבנינו", "סוכת שלום" ו"אבות ובנים"- מובאים סיפורים רבים מפיו. בהגדה "פסח דורות" - מובאת דרשתו לשבת גדול בטריפולי.

דברים חוצבי להבות, מפרסם ר' יעקב חי גביזון פה בארץ ישראל, הפונים ללב אנשי העדה ומעוררים אותם לחשבון נפש עמוק, עת הימים הנוראים בפתח, מוכיחם על כי חיי הרוח היהודית העשירים בלוב, התמסמסו עת הגיעם ארצה.

דרשו ה' בהמצאו

"הימים הנוראים ממשמשים ובאים, וכרוזא קרי בחיל: הנה היום הקדוש הגיע, אשר בו יעמדו עמים ויחידים לפניו יתברך, ויחדיו למשפט נקרבה לפני כסא כבודו לתת דין וחשבון על כל המעשים של כל ימות השנה למען יצא פסק הדין מבית דינו הצודק, לטוב לנו ולבנינו כל הימים ....

אחי ועמי, כשאני רואה כמה מבני עדתנו, אלה שהיו מפורסמים וידועים כולם כאנשים החרדים על דבר ה', לומדים ומחזיקים בידי לומדי התורה, שקולה לא היה נפסק יומם ולילה, הן בימות החול והן בלילות השבת וביומו, כשאני זוכר את נעימות מזמורי התהילים שהיו בוקעות מבתי הכנסת מפי בחורים וזקנים בשחר יום השבת, כשאני זוכר את קהל האלפים שהיה ממלא את בתי הכנסת ובתי המדרש, אם לתפלות ואם לשמוע דברי תורה במשך כל יום השבת, כשאני זוכר את כל זה ורואה כיום את הפרצות המרובות שנראו בחומה בצורה זו, חומת הדת, התורה והשבת. כשאני רואה צעירים אוכלים בגילוי ראש, ללא נטילת ידיים וללא ברכה, כשאני רואה מישהו המתעסק בגינת ביתו ביום שבת, מתוך טענה שבימות החול אין לו פנאי לכך, כשאני רואה את כל זה לבי מתפלץ בקרבי, ואני שואל, מה יהיה על הדור הבא. מה אנחנו מורישים לדור הזה הבא אחרינו אם מימי ילדותם רואים הם את אחיהם, קרוביהם, שכניהם, מתיחסים לשבת קדשנו יחס כזה. איזו אמונה אנחנו נוטעים בלבותיהם הקטנים ואיזו רוח של יהדות אנחנו מחדירים בהם. אנחנו שאבנו מימי ילדותנו ומחלב אמנו את רוח היהדות, את הנשמה היתרה של מנוחת השבת וקדושתה בבית הורנו שבו גדלנו, ואם לא נחדיר רוח כזו בלבות ילדינו, מה יהיה עליהם לכשיגדלו. מה ישאר להם. הרי בהתנהגות זו אנחנו רוצחים אותם, רצח רוחני, בידנו אנחנו."

ר' יעקב חי גביזון זצ"ל נפטר בארץ ישראל בכ"ז לחודש אלול שנת התשכ"ו 1966

הכותב הוא חוקר השואה, ברנע נולד בחדרה, בן לניצולי שואה מפולין. למד בבית-הספר "תיכון חדרה". עבודת הגמר שכתב על פרשת אייכמן זכתה בפרס "יד ושם" (1975). לאחר שירותו הצבאי - כלוחם, כמפקד מוצב וככתב צבאי - למד משפטים באוניברסיטה העברית והוסמך כעורך דין. בשירות המילואים התמנה ברנע ליועץ קצין חינוך ראשי.

יהודי דנמרק כן ויהודי לוב לא?

מאת: אריה ברנע

יהודים לובים ניצולי ברגן בלזן חוזרים ללוב שימו לב לכיתוב על הקרון "*To Tripoli*"

ב-1985 פרסם ברנע את ספרו "לא נכנענו" (בהוצאת משרד הביטחון) העוסק בעמידה היהודית בשואה. ב-1987 יצא לאור ספרו "גורל אחד" העוסק ביהודים דוברי הספניולית ויהודי ארצות האסלאם בתקופת השואה. ספר זה זיכה את ברנע בפרס "משואה" לספרות השואה. כמו כן פרסם ברנע חוברות ומאמרים בנושא השואה ובנושאים משפטיים בכתבי עת מקצועיים ובעיתונות היומית.

בשנת 1986 הקים ברנע את לפיד - התנועה להנחלת לקחי השואה, שעסקה עד 1994 בהסברה וחינוך בקשר למשמעות השואה עבור החברה הישראלית: לקח ציוני, גורל יהודי המזרח בתקופת השואה, הצלת נפשות כמופת כולל פעלו של ד"ר קסטנר בהונגריה וחובתנו לסייע לעמים נרדפים ולפליטי רצח-עם.

בשנת 1995 החל לנהל את בית-הספר התיכון "דנמרק" בשכונת הקטמונים בירושלים. ברנע הנהיג בבית-הספר תוכנית לשוויון בחינוך ותוכנית לחינוך ערכי, על תכניות אלה זכה "דנמרק" בפרס החינוך של ירושלים ובפרס החינוך של מדינת ישראל. ברנע זכה גם בפרס החינוך של יד ושם.

בשנים 2001-2004 ניהל ברנע את הגימנסיה העברית "הרצליה" בתל אביב. ב-2004 פרש מתפקידו על רקע מחלוקת בעניין האינטגרציה בחינוך שלמענה לחם.

ב-2004 נבחר על ידי עיתון הארץ כאחד מ-50 אנשי החינוך המשפיעים בישראל. בשנים 2004 - 2005 הכין ברנע את תוכנית-האב החינוכית של העיר ערד. ב-2005 התמנה לתפקיד מנהל בית-הספר התיכון האזורי באר-טוביה.

החל בשנת 2007 עומד ברנע גם בראש ארגון "עמך", הפועל למען רווחתם הנפשית והחברתית של ניצולי השואה, ובראש ועדת החינוך של מרכז רבין .כמו כן ברנע הוא מרצה בנושא "שואה ומשפט" בפקולטה למשפטים שבאוניברסיטה

יהודים מטריפולי במחנה מעבר בדרך למחנות הריכוז באירופה

העברית בירושלים. ברנע מנהל כיום את בית הספר התיכון האזורי בבאר טוביה.

כל יהודי שחי תחת שלטון הנאצים או בעלי בריתם ושרד הוא ניצול שואה.

בשבוע שעבר דחתה הכנסת הצעת חוק של ש"ס שביקשה להעניק לניצולי שואה "יוצאי לוב " מעמד שווה במסגרת חוק נכי רדיפות הנאצים. לפי אמצעי התקשורת, מתנגדי ההצעה העלו שני נימוקים:

האחד - בעלי ההצעה התנגדו לה לפני שנים אחדות.

השני - עלותה הגבוהה של ההצעה.

הנימוק הראשון שולל למעשה אפשרות שדעתו של חבר כנסת תשתנה.

הנימוק השני איננו עקרוני - אפשר לדחות את מועד כניסת החוק לתוקף, לקבוע מפתח דיפרנציאלי לזכאות לקצבה, וכדומה. הסוגיות העקרוניות, לעומת זאת, הן של מקום, זכר השואה בתרבותנו, ושל השוויון בחברה הישראלית.

במשך עשרות שנים מזוהה המושג "ניצול שואה" עם דוברי יידיש. רק לאחר מאמצים גדולים העניק הציבור הכרה חלקית לדוברי הספניולית, בעיקר יוצאי יוון. יהודים יוצאי ארצות האיסלאם מעולם לא זוהו כאן עם זכר השואה. האם די בכך כדי לכלול את סיפורן של קהילות אלה בפרשת השואה?

הרי איש מאתנו לא העלה על דעתו להפריד בין פרשה כללית זו לבין תולדות יהודי דנמרק, שמהם נספו 52 "בלבד".

דנמרק בפנים "ולוב בחוץ"? רק בגלל דעות קדומות.

תשובתו של **מוסוליני** מתאריך 23.01.1939 ל**איטלו בלבו** מושל לוב.

"אני מרשה לך להחיל את חוקי הגזע על יהודי לוב, בהזכירי לך שהיהודים נראים כמתים אך אינם מתים לחלוטין לעולם".

מתוך הספר: "יהודים בארץ ערבית" מאת: פרופ' רנצו דה פליצ'ה.

מביא: בנימין דורון דעדוש

צדק ליהודים יוצאי מדינות ערב

מאת: **צבי גבאי**
שגריר והיסטוריון

הצעת החוק המכירה בפיצוי יהודי ערב, במסגרת תהליך השלום, שאושרה ב-4.11.09 בכנסת, בקריאה טרומית, נועדה להבטיח את זכויות היהודים שהותירו רכוש ונכסים במדינות ערב ורובם הגיעו לישראל בחוסר כל. הצעת החוק, שנתמכה ע"י ממשלת ישראל, באה בעקבות חקיקה דומה שנחקקה ב-1 באפריל 2008 בארה"ב, הינה התפתחות צודקת וראויה לתמיכה רבתי. לראשונה מאז קום המדינה זכויות יהודי ערב מקבלות הכרה חוקית בישראל. עד כה, ממשלות ישראל בחרו להתעלם מהסוגיה. לעומת זאת, סוגיית הפליטים הערבים - הפלסטינים וזכויותיהם נמצאת במרכז השיח הציבורי בישראל ובעולם תחת שם הקוד "זכות השיבה".

יצוין שעם הקמת מדינת ישראל התרחשו שתי טרגדיות אנושיות: האחת, האסון שפקד את יהודי ערב, שהביא לעקירת הקהילות היהודיות שהתקיימו במדינות ערב במשך אלפי שנים, והשנייה היא ה"נכבה" שפקדה את הערבים, בעקבות מלחמתם בישראל ב-1948, שגרמה לאלפיהם להיות פליטים במדינות ערב עצמן. על אף שמימדיו האנושיים והפיזיים של האסון שקרה ליהודי ערב גדולים מה"נכבה" הפלסטינית (מספר היהודים שעזבו את בתיהם בחוסר כל היה 856 אלף, לעומת מספרם של הפליטים שהגיע ל-650 אלף-על פי אונר"א) אין לו כינוי ואיננה זוכה להד ציבורי או תקשורתי משמעותי. הסיבה לכך נעוצה בעובדה, שיהודי ערב שיקמו את עצמם בישראל ותלאותיהם הראשוניות, במעברות אוהלים, נעלמו מהעין. לעומת זאת, מדינות ערב מקפידות לשמר את אומללותם של הפליטים ולא מאפשרים להם להשתקם או להתאזרח במדינותיהם. האסון של יהודי ערב התרחש ללא שום סיבה, בניגוד ל"נכבה". היהודים שחיו במדינות ערב לא נלחמו בהן, כמו שהערבים נלחמו בישראל. היהודים שימשו שעיר לעזאזל במאבקים בין מדינות ערב, ובמאבקים השלטוניים בתוך המדינות בהן חיו. ההתנכלויות ליהודי ערב התרחשו עוד לפני הקמת מדינת ישראל. הן התבטאו באפליה בתחומי הכלכלה, החינוך והחיים הציבוריים. בנוסף, התחוללו פרעות אכזריות ביהודים.

בעיראק אירעו פרעות בחג השבועות 1941 (פרעות הידועות בשם "פרהוד"), בהן נרצחו 135 ומאות נפצעו. בלוב, בנובמבר 1945, נרצחו 133 ונפצעו 400 גברים, נשים וילדים. במצרים אף התרחשו באישון לילה גירושים המוניים. פרעות אלה ואחרות, שהתרחשו , למעשה, בכל מדינות ערב, הביאו, בסופו של דבר, להגירתם ההמונית של היהודים, גם באופן בלתי לגאלי. היהודים הותירו מאחוריהם את רכושם ורכוש קהילותיהם עתיקות היומין: בתי ספר, בתי כנסת, בתי חולים, קברות נביאים וכ"ו. ממשלות ערב השתלטו על כל הרכוש וניצלו אותו לצרכיהן.

ישראל, מסיבות לא מובנות, לא העלתה את האסון שקרה ליהודי ערב על סדר יומה ההסברתי והמדיני. היא הותירה את הזירה חופשית לתועמלנים ערביים ואנטי-ציוניים, שהציגו את הערבים כסובלים היחידים בסכסוך הערבי-ישראלי. העולם שמע רבות על חוסר הצדק והעוול שנגרם לערבים, אך לא שמע כמעט דבר על העוול שנגרם ליהודים שחיו במדינות ערב. למעשה מה שהתרחש במדינות ערב היה טיהור אתני של היהודים.

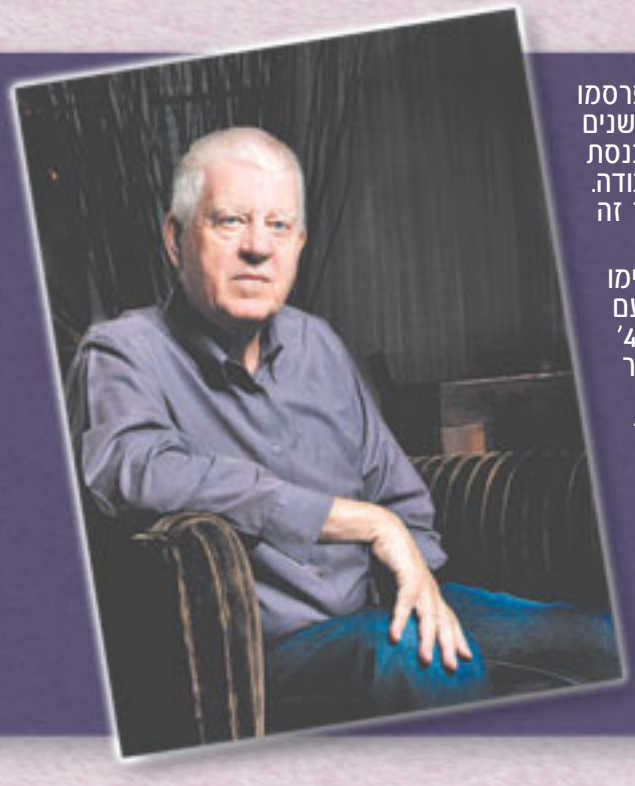
לנוכח התקבלות הרעיון "שתי מדינות לשני עמים", המגלם בתוכו גם התביעה ל"זכות השיבה" של הפליטים, מן הראוי לקחת בחשבון את כל ההתרחשויות במזרח התיכון ב-60 השנים האחרונות, בכלל זה האסון שקרה ליהודי ערב. לפיכך, אישור הצעת החוק בכנסת, המכיר בזכויות יהודי ערב, הוא צעד ראשון בכיוון הנכון והצודק,

ההכרה בעולם ובקרב הערבים שלא רק הם סבלו בסכסוך המזרח תיכוני, ההדברות לדו-קיום באזור תיעשה על בסיס אמיתי. ניצנים להכרה זו כלולים בהצעתו של הנשיא לשעבר ביל קלינטון משנת 2000, שכללה הקמת קרן בינ"ל לפיצויים של הפליטים היהודים והערבים.

מתחולל בעולם הערבי תהליך של התפכחות במיוחד בקרב האינטלקטואלים, הסבורים שבמזרח התיכון התחולל אסון ליהודים שחיו במדינות ערב, ולא רק "נכבה" לערבים. תהליך זה ראוי להערכה ולעידוד.

קצת היסטוריה...

הצעת החוק לפיצוי יהודי מדינות ערב שהוגדרו כפליטים עברה בקריאה טרומית בכנסת ברוב מוחץ.
49 חברי כנסת הצביעו בעד ו-5 חברי כנסת הצביעו נגד.
נגד הצביעו ח"כ הערבים. בבוא היום ננסה לשכנע אותם שמדובר באקט שיקדם את השלום במסגרת לפיצוי כל פליטי הסכסוך באמצעות קרן בינלאומית במתווה הנשיא קלינטון.
ברצוני לשבח בעיקר סגן שר האוצר, יצחק כהן, שגילה נחישות יוצאת דופן לאחר שהצעת החוק נפסלה על ידי וועדת השרים לענייני חקיקה. כמו את השר משה כחלון שהגיש ערער לממשלה. וכמובן את ח"כ ניסים זאב שהגיש את הצעת החוק בכנסת הקודמת והתמיד גם בכנסת זאת.
בנוסף היו רבים רבים אחרים שפעלו מאחורי הקלעים.
יישר כוח לכל החברים שעזרו.
אך אסור לנוח על עלי הדפנה. זו רק תחילת הדרך היות ועכשיו ההצעה עוברת לוועדת לענייני עליה וקליטה בכנסת ומכאן ועד לחוק רשמי הדרך ארוכה.

מאמר "ישראל היום" אשר פורסם ב 14 לאוקטובר 2009, מצאתי לנכון לפרסמו במלואו, כי הכותב, מבכירי מפלגת העבודה לשעבר, כיהן כחבר כנסת בשנים 1977-2001, חבר בוועדת החוץ והביטחון, ועדת הפנים וועדת הכנסת. בכנסת העשירית כיהן כיושב ראש ועדת העליה והקליטה, ובכנסת ה-11 כמזכ"ל עבודה. בכנסת ה-13 כיהן כשר התיירות בממשלות רבין ופרס, וכן נוסף לתפקיד זה כיהן כשלושה חודשים (בשנת 1995) כשר הפנים.

ברעם כתב לאחרונה, על היחס המתנשא של משפחת אביו, משה ברעם לאימו גרציה ילידת סוריה. התיאור החושפני הזה לקוח מספרו הראשון של ברעם **"אין אהבה בעיר"** (הוצאת זמורה ביתן) והמתאר את קורותיו בין השנים 46' ל-48' בשכונת נחלת אחים בירושלים. כיום עוזי בן 72 נשוי בשנית לאחר מות אישתו רותי לאביבה בת למשפחה טריפוליטאית.

קראתי בעיון את המאמר ומאד מצא חן בעיני החשיבה השונה לגבי חינוך ילדינו לערכים, הוא קרה לזה "התלכיד המשפחתי הוא המפתח" לא מעט פעמים שמעתי הורים המצהירים בצער בפרהסייא "מה לא עשיתי לבני, מה לא קניתי לו, היה לו כרטיס אשראי חופשי חודשי".

התקשרתי אליו הביתה לבקש את רשותו לפרסם את המאמר, תשובתו היתה פשוטה ועניינית, אין לי התנגדות, תפרסם. הבטחתי לשלוח לו את כתב העת לבלוב של האירגון העולמי. עוזי תודה ואני מקווה שנזכה לביקורך ביחד עם אביבה וילדיך במוזיאון של מורשת יהודי לוב מבטיחך שתהנה.

תודה נחצ'ה

עוזי ברעם, חינוך וערכים:

התלכיד המשפחתי הוא המפתח

לאחרונה מדברים אצלנו רבות על חינוך, על רפורמות, על השבחת מורים ועל הגעה למצוינות. ממקום מושבי, מנסיון חיי, לטוב ולרע, אני יודע שהחינוך ליושרה ולערכי החברה מוקנה בבית ההורים, במשפחה הגרעינית, יותר מאשר בבתי אולפנה שונים.

עקב העובדה שנישאתי בשנית, לאביבה, בת למשפחת יוצאי טריפולי, נתקלתי בעולם חדש ושונה מכפי שידעתי מאז. שני הוריה לא רכשו השכלה מסודרת ולא למדו בחוגים לחינוך, אבל ידעו להעניק לילדיהם חום ואהבה. המשפחה עברה שנים קשות מבחינה כלכלית, אבל תמיד התאחדה כדי לסייע לאב, שנשא על גבו את פרנסת הבית. כיום ההורים וילדיהם מסודרים מבחינה כלכלית ומשמשים בעיניי דגם משפחתי מעניין מבחינה חברתית-משפחתית.

ההורים מוערצים הן ע"י הבנות והבן היחיד והן ע"י נכדיהם שמשתרעים בין הגילים שנתיים ועד 22. בית ההורים הוא למעשה ביתם של הבנים והנכדים. הפגישות שם הן בלתי אמצעיות וכמעט יומיומיות. האחיות כולן חברות, מדברות תדיר ונפגשות זו עם זו כמה פעמים בשבוע. הנכדים מחקים את הוריהם, והקשר האוהב בין האחיינים ראוי להערצה. האח היחיד בין שש אחיות הוא אוהד הפועל תל-אביב בכדורגל, וזו המחאה היחידה מול הדומיננטיות של אב המשפחה. "מחאה" אשר מצביעה על שונות גם במשפחה מלוכדת. על הכל מנצח האב,

בית ההורים הוא למעשה ביתם של הבנים והנכדים. הפגישות שם הן בלתי אמצעיות וכמעט יומיומיות. האחיות כולן חברות, מדברות תדיר ונפגשות .... הנכדים מחקים את הוריהם, והקשר האוהב בין האחיינים ראוי להערצה.

איש רגיש, מוחצן וטוב לב, שחסרונו היחיד בעיניי הוא בהיותו אוהד בית"ר ירושלים בכדורגל ... וגם האם מרשימה: מופנמת, שקולה ודאגנית.

ההורים הם מקור ההשראה. כבודם אינו עניין של חגיגת יום הולדת או יום נישואין. מדובר במעשה של יום יום, ותהליך זרימת האהבה וההתחשבות הוא דו-צדדי ומתמשך, ללא מעצורים. יש לי ניסיון משפחתי. ההורים שלי, נישואיי הראשונים עם רותי האהובה שנגרעה בטרם עת, חבריי הקרובים. כולם אהבו את ילדיהם ונתנו להם לא מעט, אבל, למען הדיוק, הנתינה לא היתה תמצית חייהם, היא היתה עוד מטלה בדרך החיים המפותלת.

אולי ראוי לכל מנסחי הרפורמות, הלוחמים באלימות הפושה בקרב בני הנוער, הפסיכולוגים שמנתחים עם מטופליהם את החסכים בתקופת הילדות, לערוך היכרות, אולי אפילו מחקר, כיצד בנייה נכונה של מרקם משפחתי יוצרת חסינות מפני תלאות החיים.

לולא חזיתי במשפחת הרצל איידן מנס ציונה כמעט בכל שבוע הייתי חושב שאני חי בעולם של פעם, בעולם של התימנים בשכונת נחלת אחים בירושלים בסוף שנות ה-40. אבל זה מתרחש לנגד עיני מידי שבוע, ב 2009, היום, בעידן החומרנות, בתקופה שפיתויים חיצוניים שוברים מסגרות ומנתצים מוסכמות, אני עד לאינטגרציה שתמיד ראיתי בה מצב אופטימלי אבל הזוי משהוא.

אני בטוח שמשפחת איידן אינה המשפחה היחידה שמתנהלת כך, ואני בטוח שיש דוגמאות נוספות.

אולי ראוי לכל מנסחי הרפורמות, הלוחמים באלימות הפושה בקרב בני הנוער, הפסיכולוגים שמנתחים עם מטופליהם את החסכים בתקופת הילדות, לערוך היכרות, אולי אפילו מחקר, כיצד בנייה נכונה של מרקם משפחתי יוצרת חסינות מפני תלאות החיים.

כמו בכל משפחה, גם למשפחה זו היו עליות ומורדות ומשברים בקרב הבנים והנכדים, אבל התלכיד, האהבה והאכפתיות גברו על כל אלו ויצרו את רמות המשפחה שכולנו מייחלים לה.

אני יודע שרבים וטובים יאמרו עתה שאיני מצביע על הבעיה האמיתית בחינוך הדור הצעיר, אבל אני דבק בדעתי: זרימה הדדית של חום, אהבה והתחשבות היא הבסיס לחינוך נכון.

אירועים בקהילה

מאת: יעקב חג'ג'-לילוף

במשך חודש הרחמים, ברבים מבתי-הכנסת של עולי לוב, התקיימו ערבי סליחות ברוב עם, בהשתתפות פייטנים ובליווי תזמורות, כאשר הגדיל לעשות "גנזי רפאל", שקיים (באשמורת הבוקר של כ' באלול תשס"ט-9.9.09) ברחבת הכותל המערבי סליחות בהדרת מלך, עפ"י המסורת של יהודי לוב, בהשתתפות הפייטנים האחים חיון ואילן זוארץ.

3-5.9.09 – במלון "בלו-ביי" בנתניה, התקיים סוף שבוע "עת שערי רצון".

14.9.09 – בבית-הכנסת "בית ישראל" בבת-ים, התקיימה עצרת זיכרון לר' חי גביזון זצ"ל.

17.9.09 – בבית-הכנסת "היכל שלמה" באור-יהודה, התקיימה חגיגת "לילת' התנור" שלפני ראש השנה, בהשתתפות פייטנים וזמרים.

24.9.09 – בבית-הכנסת "בית ישראל" בבת-ים, הוכנס, ברוב עם והדרת מלך, ספר התורה ה"מדבר", שהובא מלוב.

26.9.09 – בבית-הכנסת "אמא שוויכה" בנתניה, התקיימה חגיגת "לילת' התנור" שלפני יום הכיפורים, בהשתתפות פייטנים וזמרים.

5.10.09 – ב"צלאת' בושאייף", התקיימה ההילולה המסורתית של "שמחת בית השואבה".

8.10.09 – בבית-הכנסת "היכל שלמה" באור-יהודה התקיים "ליל הושענה רבה ('לילת' אלכבדה ולראייה)", בהשתתפות פייטנים ותזמורת.

20.10.09 – במרכז הכנסים הבינלאומי במכללה האקדמית אשקלון (במסגרת "עין יהודית" – פסטיבל עולמי לסרטים יהודיים ה-6, ובשיתוף "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"), התקיים אירוע לציון 80 שנה לראשית העליות מלוב, שבו הוצבה במבואה תערוכה של עשרות צילומים ושלושה מיצגי DVD של מאות צילומים מהווי ומורשת יהודי לוב, וכן הוקרן הסרט "היהודים האחרונים בלוב" של גב' ויויאן רומני-דן.

5.11.09 – באנדרטה ברחבת בית-כנסת "אח"י דקר" בנתניה התקיימה עצרת הזיכרון השנתית לקורבנות הפרעות בלוב.

דור ההמשך של פייטני הקהילה "ניצני לבלוב" עם המנצח

"עת שערי רצון" – סליחות ופיוטים לחודש הרחמים
נופש מדהים של אווירה ותוכן, שנערך במלון "בלו-ביי" נתניה.

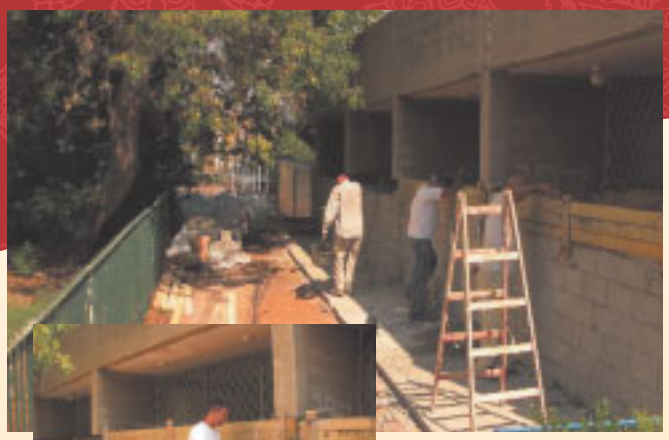
התיאטרון הלובי

הפייטנים חיון, זוארץ וכלימו דוס

ועל הקהילה

שיפוצים בבית המורשת

אירועים המתוכננים בקרוב...

3.12.09 – באוניברסיטת תל-אביב, יתקיים ערב עיון בנושא: "לוב של קד'אפי בפוליטיקה העולמית", לרגל צאת ספרה של פרופ' יהודית רונן בנושא זה. ערב עיון, שבו חה"כ משה כחלון, שר התקשורת נתן סקירה בנושא: "יהדות לוב: ציוני דרך".

14.12.09 – ב"מרכז המורשת" ובשיתוף "מכון בן-צבי", יתקיים ערב עיון על יהודי ההר (ג'באליה) ותושק תערוכת צילומים על יהודי גריאן, מעזבונו של העיתונאי הארצישראלי עמוס גורדון ז"ל, אשר נתרמו, למוזיאון הבינלאומי של יהודי לוב באור-יהודה, ע"י בנו גיל גורדון הי"ו.

17.12.09 – ב"היכל התרבות" החדש בלוד ע"ש מקסים לוי ז"ל, יתקיים ערב הווי לוב מיוחד לכבוד "ראש חודש לבנאת". "הסאמי ולשדה מתאע שכון?"

18-19.3.2010 – לבקשת רבים ה"ליבלוביאדה" הרביעית תתקיים במלון "גולדן טוליפ" בים המלח. הבטיחו מקומכם-כל הקודם זוכה.

מסביב לשולחן הדיונים: מר יצחק דבש נציג AJJAC, מר מאיר כחלון נציג הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב, מר צבי גבאי נציג יהודי עיראק, לבנה זמיר נציגת הארגון העולמי של יהודי מצרים, גריאני, ויקטור ואריה אוחנה נציגי התאחדות עולי מצריה יהודה קאלאש (מוסתר) נציג סוריה/דמשק, עזי נגר התנועה לבעיות פליטים, לגזיאל, סעדיה אנקרי נציגי טוניס/ עמי"ת

משה לביא בביקורו בבית המורשת מברך את בנותיו לברכת הכהנים היוצאת ממערכת הקול ליד הדגם של בית הכנסת בושאייף שבלוב

יו"ר הארגון עם שר הרווחה יצחק הרצוג ושר החינוך גדעון סער.

ישיבה עם סגן שר החוץ מר דני איילון

יו"ר הארגון עם מר משה העליון
יו"ר יהודי יוון בביקור ב"יד ושם"

ויקטור בובליל בהכנסת
ספר התורה המדבר

ביקור ניצולות השואה מיהדות לוב בבית המורשת
בהדרכת דבורה טבול הדדי

אבי פדהצור אוצר המוזיאון עם אלדו בר נתן ובנציון רובין
באירוע השקת הספר של יוסף גויטע

משתתפים בצער ובאבל

לויוי עמישדי ושרה נחום,
לעדיה, ניב, דביר ועדן
איתכם באבלכם הכבד
בהלקח מכם
מרדכי (מודי) בן 38 אביבים
שלא תדעו צער ודאבה עוד

למשפחת דואן מרמת-גן
עם מותה של חברתנו
בצוות התפעול
במרכז המורש ובמוזיאון
מרים דואן ז"ל
ולא תוסיפו לדאבה עוד

למשפחת עטיה מנתניה
ולמתפללי ביה"כ "אח"י דקר"
עם מותו של
אב המשפחה והגבאי
ר' אליהו עטיה זצ"ל
מן השמים תנוחמו

למשפחת עטיה מנתניה
עם מותו של הטייס ואסיר ציון
(בשל הריגת פורע ערבי
בעת שהגן על משפחתו
בפרעות נובמבר 1945)
שמעון (סימונה) עטיה ז"ל
חבל על דאבדין ולא משתכחין

למשפחת חכמון מעומר
עם מותו הפתאומי של
עו"ד מנחם חכמון ז"ל
מנוחתו עדן

ליולנדה ואבי חכמון
אתכם באבלכם
במות הדודה
רחל (חלו) מכלוף
שלא תדעו עוד צער

משפחת קונסטנטין
עם מות אב המשפחה
אורי ז"ל
מעמודי התווך של
הקהילה בבנימינה
אשר מסר נפשו מנגד
להציל אדם מטביעה
ולא תוסיפו לדאבה עוד

משפחת מכלוף מבית שקמה
עם מות אב המשפחה
שושן ז"ל
ממייסדי וגבאי בית-הכנסת
לזכרו של ר' כמוס ימין זצ"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

משפחת גויטע מבת-ים
עם מות אב המשפחה
אליהו ז"ל
הנמנה על המעפילים
הראשונים מלוב
והלוחמים במלחמת השחרור
מן השמיים תנוחמו

משפחת נעים מרמות נפתלי
עם מותו הפתאומי
של חה"כ לשעבר
רענן נעים ז"ל
מנוחתו עדן

לבנדטו דואני
בהלקח ללא עת
אחיך משה
שלא תוסיף לדאבה עוד

רחמים (מינו) זוארץ ז"ל

נסתלק מאיתנו בטרם עת
לרעייתו נורית,
לאחותו ורה,
לאחיו תא"ל אלדו,
ולשלושת ילדיו אל"מ פינקי, שגית וגיא
שלא תדעו צער ודאבה עוד
חבל על דאבדין ולא משתכחין

מינו ז"ל עם הנכדה הלל

יד ושם לנספים בשואה

איסוף ורישום קורבנות השואה מקרב יהודי לוב

לקבלת דפי עֵד למילוי ידני או לסיוע במילוי הדפים בידי מתנדב
שיגיע אליכם, נא לפנות טלפונית: 02-6443808,
או בפקס: 02-6443409,
או בדוא"ל: volunteers@yadvashem.org.il

ניתן גם למלא דפי עֵד מקוון באתר של יד ושם:
www.yadvashem.org

ניתן להיעזר במרכז המורשת באור יהודה בטלפון: 03-5336268/72
וכן לקבל פרטים ולהוריד טפסים באתר הארגון העולמי:
www.livluv.org.il

ברצוננו לציין, כי דפי העֵד יסייעו לנו להכין מצגת מעודכנת של הנספים ב"ביתן ההנצחה" לקורבנות השואה, שבמוזיאון יהודי לוב, באור-יהודה.

נא לפנות לאסנת שגיא טלפון: 02-6443808, ונדאג כקהילה שלא יהיה נספה מיהדות לוב שלא ירשם בהיכל השמות ביד ושם למצבת נצח.

אחרי 47 שנה: החברות מבית הספר נפגשו בזכות תמונה

אסתר דבוש זיהתה את עצמה בתמונה ישנה בתערוכה של יהדות לוב
■ לצדה בתמונה הופיעה חברת ילדות שלה, שבמקרה גם נכחה במקום

מאת רונן דמארי

47 שנים לאחר שלמדו יחד בבית הספר היסודי "סקאולה רומאי" בס־ריפולי שבלוב נפגשו השבוע במ־קרה אסתר דבוש ומלכה חג'ג'. המ־פגש המקרי התרחש שלשום במס־גרת פסטיבל "עין יהודית", שנע־רך במרכז הבנסים שבמבללת האק־דמית באשקלון בזכות תמונה ישנה שהוצגה בתערוכה, בה זיהתה את עצמה דבוש.

דבוש, תושבת אשקלון, מקפידה להגיע לכל אירוע של יהדות לוב זה שנים, וכך נהגה גם הפעם לאחר שק־ראה פרסומים על הפסטיבל: "הציגו בתערוכה כל מיני תמונות של אנ־שים ונופים מטריפולי, והייתה שם גם תמונה מבית ספר", היא מספרת. "פתאום זיהיתי את עצמי בתמונה".

אבל ההתרגשות האמיתית עוד הייתה לפניה: לאחר בירור הסתבר לדבוש כי התמונה שהוצגה הייתה חצויה וכי החצי השני שלה הובא על ידי אישה אחרת שבמקרה גם היא נוכ־חת באולם. דבוש ביקשה להיפגש אתה ולהפתעתה גילתה את חברתה לספ־סל הלימודים, מלכה חג'ג', שהגיעה לתערוכה מבאר שבע בעקבות בעלה ההיסטוריון.

השתיים התרגשו מאוד, החליפו חוויות מהתקופה שבה קראפי עריין לא עלה לשלטון, וסיכמו לשמור על קשר. "לא ציפיתי לראות את עצמי ובטח לא מישהי שהייתה איתי בכי־תה", אומרת דבוש, "אבל שמחתי מאוד שהיא זכרה אותי. עבר הרבה מאוד זמן מאז שנפגשנו בפעם האחרונה. עכשיו נהיה בקשר ונרבר". גם חג'ג' התרג־שה מאוד מהמפגש המקרי: "זו הייתה הפתעה. לא ציפיתי לזה. הרבה שנים עברו. אנחנו כבר לא נערות חתיכות. בהתחלה היה לי קצת קשה לזהות את אסתר כי בכל זאת היא לא אותה ילדה, אבל הפנים שלה נשארו כמעט אותו דבר".

בעקבות המפגש חזרה דבוש לתמו־נות הישנות שהספיקה להוציא מלוב כאשר עלתה עם משפחתה ארצה בחו־פזה, ומצאה תמונה שלמה בה היא מו־פיעה יחד עם מלכה. "בלוב בית הספר היסודי היה חמש שנים, החטיבה שלוש שנים והתיכון שנתיים.

בסוף כיתה ה', לפני שעלינו לח־טיבה, אספו אותנו לתמונת סוף שנה עם המורה סאקי", היא נזכרת בנוסטלגיה.

התמונה שהביאה לפגישה המחודשת

אסתר דבוש מלכה חג'ג'

MUNICIPIO DI TRIPOLI

UFFICIO DELLO STATO CIVILE

Si certifica

Atti di nascita,

L'Ufficiale dello Stato Civile

Carta di nascita di Jonathan Habib

tranquilla,per cui tanti nostri conoscenti si rifugiarono da noi durante quei giorni terribili.Lui accolse tutti e andava personalmente (armato) a procurare le vettovaglie.

Va precisato che il pogrom avvenne a Tripoli e dintorni, ma non a Bengasi e in Cirenaica, grazie all'intervento deciso dell'emiro Idris el Senussi (futuro re di Libia), che non permise violenze verso alcuno. Con profonda amarezza, conobbi sotto la bandiera inglese orrori che non avevo conosciuto sotto l'Italia.

Dopo un periodo di relativa tranquillita', si arrivo' al maggio 1948, quando fu proclamato lo stato d'Israele. A quel tempo mio Padre non era piu' presidente della Comunita' e si trovava a Milano per affari e per visitare Scialom e Jack, che studiavano al Politecnico. Le aggressioni contro gli Ebrei cominciarono un sabato pomeriggio, ma questa volta gli Arabi ebbero una sgradita sorpresa. Quando la marmaglia attacco' la Hara, trovarono una difesa forte e ben organizzata, e dovettero ritirarsi lasciando morti e feriti. Allora se la presero con gli Ebrei che abitavano isolati in altre parti della citta', col risultato di 13 Ebrei uccisi e danni ingenti alle proprieta'. Non si seppe mai il numero preciso dei morti arabi.

Tornata la calma, presso gli Ebrei della Libia regnava un solo desiderio, l'Aliah. Fu allora che mio padre si interesso' ad organizzare la partenza degli Ebrei verso Israele e i suoi principali collaboratori furono Bino Hassan,Raffaello Nemni, Sion Nemni e Sion Guetta. Grazie all'opera di persuasione di mio Padre presso le Autorita' inglesi, fu aperto a Tripoli un ufficio dell'Agenzia Ebraica con bandiera israeliana e diretto da Baruch Duvdevani, arrivato nel 1949 da Israele. Grazie a mio Padre, in Libia si ottenne quello che non fu possibile in nessun altro paese arabo, con navi israeliane che approdavano a Tripoli e salpavano direttamente per Haifa. Nel 1950 Duvdevani fu sostituito da Vardi, colto ebreo italiano che conosceva perfettamente le due lingue e che tenne diverse conferenze sulla letteratura italiana al Circolo Italia. Nel 1951 arrivo' il terzo rappresentante, Meir Shilon, che rimase a Tripoli fino all'ultima partenza delle navi nel 1952.

Shilon sposo' una ragazza di Tripoli, Vana Barda.

a Tripoli poco piu' di tremila persone, nelle citta' di Tripoli e Bengasi. Desidero sottolineare il grandissimo contributo di mio Padre e dei suoi collaboratori al successo dell'Aliah dei libici. Per permettere questo, mio Padre si dedico' lavorando giorno e notte, trascurando il suo lavoro . Fu fedelmente assistito dal buon Susu Hannuna che si definiva "soldato di Zachino". Solo nel 1952, con l'indipendenza della Libia, pote' tornare ad occuparsi dei suoi affari. Quei 5 o 6 anni durante i quali si dedicò quasi a tempo pieno all'Aliah,costarono non poco all'economia della famiglia ma nessuno di noi protestò.

La tranquillita' non duro' a lungo: mio Padre, sofferente di diabete, mori' il 15 ottobre 1958 stroncato da un infarto. Dopo la sua morte, con i miei tre fratelli all'estero, dovetti occuparmi degli affari di famiglia. Sebbene gli Ebrei fossero sottoposti a diverse discriminazioni, si poteva lavorare. Nel 1965 mi sposai con Jolanda, figlia di Hammus Nahum, proprietario di un rinomato negozio di tessuti. Cosi' si arrivo' al fatidico Giugno 1967. Su questo si e' gia' scritto molto. Anche io fui costretto a lasciare Tripoli con mia moglie e nostra figlia Beatrice, che aveva solo dieci mesi. Restammo a Roma quattro anni, li' nacque la seconda figlia Yardena, e nell'aprile 1971 arrivammo in Israele.

Matrimonio Rina Habib con Jakob Uziel figlio del Rabbino Capo-Gennaio

3) Carlo Hassan, figlio di Giuseppe, che si trovava in Italia per motivi di studio. Fu catturato dai tedeschi nel novembre 1943.

4) Adolfo Nunes Vais, detto Dofi, di famiglia veneziana stabilita a Tripoli. Dopo l'entrata in guerra, tornarono a Venezia e furono arrestati dai tedeschi e deportati a Buchenwald. L'unica superstite, sua sorella Ivette, divenne amica delle mie sorelle e in seguito sposo' Paolo Sereni di Venezia.

Con la fine della guerra, gli Ebrei libici pensavano di poter finalmente godere un periodo di pace e tranquilita', e mio Padre venne eletto Presidente della Comunita'. Purtoroppo la tranquillita' duro' pochi mesi e nel Novembre 1945 si abbatte' sugli ebrei libici una delle piu' terribili tragedie della loro storia.

Una domenica sera, credo il 3 novembre, masse di arabi armati di ogni genere di armi, aizzati da una propaganda infame, entrarono nel quartiere ebraico colpendo senza pieta' inermi uomini, donne e bambini e in breve tempo le aggressioni si esteseró agli altri quartieri. L'indomani, quando si pensava che i disordini fossero cessati, ripresero con uguale ferocia. Mio Padre, come Presidente della Comunita', si rivolse subito al capo dell'Amministrazione militare inglese, ma incontro' freddezza e la stupefacente risposta che quelle erano solo delle liti tra giovinastri.Solo il martedi' sera, dopo 48 ore di saccheggi e massacri, gli inglesi decisero di intervenire. Il risultato fu orribile: piu' di 130 morti tra Tripoli e villaggi vicini, specialmente Zliten e Amrus, e centinaia di case, negozi e magazzini saccheggiati e incendiati. Mio Padre usciva ogni mattina, accompagnato da due poliziotti britannici e tornava tardi stanchissimo e depresso. Mia madre, che lo aveva aspettato ansiosa, chiedeva notizie e lui rispondeva sempre"Non chiedermi cosa ho visto, perche' non ho la forza di descriverlo". Io avevo allora 12 anni e rimasi in casa durante quei giorni come i miei fratelli e sorelle e ascoltai molte storie da persone che la sera venivano da mio Padre. Ricordo che alcuni dissero che gli Arabi saccheggiarono e incendiarono negozi di ebrei sotto gli occhi indifferenti dei poliziotti inglesi, i quali, quando richiesti di intervenire, rispondevano freddamente "No order". La grande villa dove abitavamo era situata in una zona relativamente

Zachino Habib con gli invitati

Con Re Idris, Muntasser, Bino Hassan, Jack Abravanel, Shalom Nahum

Interprete militare esercito italiano

prendere lezioni private. Per la terza elementare, la mia maestra fu la sig.na Emma Polacco, di Padova, che dedico' tutta la sua vita all'insegnamento. Cosi' feci la III e la IV (1942-43). La guerra continuava e le cose non andavano bene per gli Italiani in Cirenaica e chiesero l'aiuto dei tedeschi. L'Afrika Korp arrivo' in Libia sotto il comando di Rommel e gli italo-tedeschi respinsero i britannici fino El Alamein in Egitto. Con la riconquista della Cirenaica ebbe inizio la tragedia per gli Ebrei di quella regione, brutalmente aggrediti dagli Italiani perche' ritenuti "colpevoli" di avere accolto con gioia i soldati inglesi. Ci furono omicidi, saccheggi e deportazioni al campo di concentramentoi di Giado, a sud-ovest di Tripoli. Li' le condizioni erano orribili. Io avevo solo 9 anni, ma ricordo benissimo le conversazioni di mio Padre con altri Ebrei su quello che succedeva a Giado, con Ebrei che morivano ogni giorno. I guardiani del campo non erano solo italiani, ma anche soldati arabi delle truppe coloniali, che esguivano il loro lavoro con grande zelo. Nel 1942 gli Italiani cominciarono ad arrestare gli Ebrei di nazionalita' di paesi nemici, in pratica inglesi e francesi. Gli ebrei francesi vennero trasferiti a Tunisi, che era sotto il controllo del governo collaborazionista di Vichy, mentre gli inglesi vennero deportati in Italia. Tuttavia queste deportazioni procedevano a poco a poco, a causa delle difficolta' logistiche di trovare navi,. Le poche a disposizione dovevano dare precedenza all'esercito. Malgrado cio' diverse centinaia di ebrei inglesi, tra i quali miei zii e cugini, furono deportati. Mio Padre venne arrestato e internato in un campo vicino a Tripoli, a Gragaresh, assieme ad altri Ebrei, Maltesi e Greci di cittadinanza inglese, in attesa del trasferimento in Italia. Questo non avvenne perche' a fine Ottobre 1942, gli italo-tedeschi furono sconfitti a El Alamein e i miltari pensarono solo a scappare. Il campo venne aperto e i prigionieri lasciati liberi. Mio Padre pote' finalmente tornare a casa e il 23 gennaio 1943 le truppe inglesi entrarono a Tripoli e in pochi giorni liberarono tutta la Libia settentrionale. La parte meridionale, il Fezzan, venne occupata dalle truppe della Francia Libera, al comando del Gen.Leclerc. Con le truppe britanniche arrivarono anche i soldati ebrei palestinesi, accolti con gioia e entusiasmo. Essi rimasero piacevolmente sorpresi dal fatto che molti ebrei di Tripoli parlassero un ebraico perfetto. Nel 1943 mia sorella Sara (Rina) conobbe il tenente Jack Uziel, figlio del Rabbino Capo di Israele, Meir Uziel e si fidanzo'. Il matrimonio venne celebrato nei primi mesi del 1944 e il 13.1.1945 nacque il primo figlio, al quale fu dato il nome di Meir. Meir e' oggi uno scrittore e giornalista molto conosciuto. Nel Maggio 1945 la guerra termino' con la disfatta della Germania e dei suoi alleati, e dopo cominciarono a rientrare dall'Europa i deportati. Gli inglesi avevano gia' liberato Giado e il pubblico venne a conoscenza delle orribili condizioni nel campo. Purtroppo non tutti tornarono da Giado o dall'Europa, e io sono a conoscenza dei seguenti casi:

1) Mio zio Alfonso (Hlafu) Habib, morto di malattia nel campo di concentramento di Civitella del Tronto.

2) Saul Debasc, zio di mia moglie, che allo scoppio della guerra si trovava in Belgio.Fu preso prigioniero dai tredeschi e deportato con altri ebrei. Non se ne e' saputo piu' niente

Insieme con arabi e italiani serve d'interprete

Zachino Habib

Aldo Habib in collaborazione con Jonathan Habib

Zachino Habib

Ho deciso di scrivere una breve storia della mia famiglia, dalle origini in Libia, dove son nato, fino ai nostri giorni in Israele.

In questa cronologia pero' desidero mettere in risalto sopratutto la figura di mio Padre, Zachino Habib, che e' stato una delle personalita' piu' importanti della Comunita' Ebraica della Libia ai suoi tempi. Mio Padre e' nato a Tripoli l'11-4-1897 dove frequento' le scuole italiane. Voglio precisare che in Libia c'erano scuole italiane ancor prima dell'occupazione italiana avvenuta nel 1911. Appassionato di lingue, mio Padre ebbe modo di apprendere molto bene sia la lingua italiana che la lingua araba, che allora era la lingua ufficiale. Qualche anno dopo l'occupazione del 1911, venne assunto, ancora giovanissimo, dal governo italiano come interpretetraduttore presso l'esercito, lavoro che svolse per diversi anni con impegno e grande abilita', meritandosi la stima e il riconoscimento siá delle autorita' italiane che dei notabili libici. La maggior parte del suo lavoro si svolse in Cirenaica, e cosi' ebbe modo di conoscere mia madre, Beatrice Levi, figlia di una delle piu' stimate famiglie di Bengasi (suo nonno materno era il noto rabbino Rahamim Fargion). I miei si sposarono nel 1921 e qualche anno dopo, mio Padre lascio' il suo lavoro presso il governo e inizio' una attivita' commerciale in proprio. Era uno straordinario autodidatta e, negli anni seguenti, mentre tirava su la famiglia e faceva la sua brillante carriera di commerciante,trovava il tempo di farsi una cultura vastissima e anche di impadronirsi di una terza lingua,l'inglese,che era poi quella della sua cittadinanza.

Seguiva una filosofia di vita che,diceva, si basava sulla "morale mosaica" ma era contrario ad ogni forma di fanatismo religioso e quindi era anche anticlericale. Oggi sarebbe stato bene nella formazione Hadush di Amos Oz.

Nel 1931 si trasferi' a Tripoli, citta' con maggiori possibilita' per il commercio, portando con se' la moglie e i cinque figli nati nel frattempo: le mie tre sorelle Sara(Rina), Evelina e Liliana e i miei fratelli Scialom (Mino) e Jack (Kuki). Io nacqui il 9 giugno 1933 e mio fratello Jonathan il 27.3.39. A Tripoli mio Padre sviluppo' la sua attivita' ed era molto stimato, non solo presso la Comunita' Ebraica, ma anche presso le altre (italiani, maltesi, greci) e specialmente presso gli arabi, che apprezzavano molto la sua perfetta conoscenza della lingua. Ci diceva spesso che gli Italiani che aveva conosciuto lui avevano subito una decadenza morale vistosa.Ricordava con rispetto gli Italiani degli anni 10 e 20"gente con il senso dell'onore" mentre quelli contemporanei(si riferiva alla seconda metà degli anni 30)somigliavano"sempre più a camorristi". E proprio durante la seconda metà degli anni 30,mentre in Europa prendeva corpo la tragedia nazi-fascista,cominciò a staccarsi dall'establishment governativo italiano molto prima delle leggi razziali del 38. Rifiutò la Commenda che gli veniva offerta e prima che potesse prendere una qualsiasi iniziativa liberatoria la "pugnalata alla schiena" arrivò nel 1938, anno in cui entrarono in vigore in Italia le leggi razziali contro gli Ebrei, che furono applicate anche in Libia. Queste leggi ordinavano l'espulsione di tutti gli alunni e insegnanti ebrei dalle scuole d'Italia e delle colonie. Il Governatore Italo Balbo, fascista, era contrario alle leggi razziali e sopratutto all'alleanza dell'Italia con la Germania nazista. Percio' decise di aprire delle scuole solo per Ebrei, separate dalle altre. Cosi' gli alunni ebrei poterono frequentare la scuola elementare Pietro Verri nella Hara, mentre per il liceo le lezioni si tennero in alcuni appartamenti del palazzo Nahum sul Corso, generosamente messi a disposizione dalla famiglia Nahum. Era l'anno scolastico 38-39 , io avevo 5 anni e andai ad un asilo tenuto dalle suore. L'anno successivo 1939-40, frequentai la prima alla Pietro Verri con una maestra italiana.

Nel giugno 1940 l'Italia entro' in guerra a fianco della Germania e pochi giorni dopo l'aereo di Balbo venne abbattuto "per errore", ma moltissimi non credettero alla versione ufficiale. Come governatore venne nominato il Maresciallo Graziani, che aboli' le scuole per soli Ebrei, cosi' gli alunni ebrei restarono senza possibilita' di studiare in una scuola. Alcune famiglie mandarono i figli a lezioni private e cosi' io per la II elementare presi lezioni da una maestra ebrea di cui non ricordo il nome.

Nell'anno 1941-42 io dovevo iniziare la III elementare, senonche' la RAF bombardava Tripoli giorno e notte, e il governo italiano decise di chiudere tutte le scuole. Di conseguenza anche gli alunni non ebrei dovettero

costruirsi una vita in quel paese libero. Il padre avrebbe continuato la sua agiata attivita' di commerciante a Tripoli, un paio di volte all'anno la famiglia sarebbe andata a visitarli in Israele e col tempo tutta la famiglia ci si sarebbe trasferita.

Fu cosi' che i due bambini, all'alba di una giornata piovosa, sul finire del 1949, ognuno con una piccola valigia, furono imbarcati su una nave diretta a Haifa, via Brindisi.

L'arrivo in Israele fu cosi' traumatico che per molti anni, anche se gia' sposati e con propri figli, il ricordo di quei primi giorni procurava loro incubi e insonnia.

Ricordava, Armando, la lunga visita medica di controllo che gli fece quel medico che parlava un po' di italiano, ma con un forte accento tedesco: hai i pidocchi, bambino? Quante volte al mese facevi il bagno, a casa? Avevate il gabinetto, in casa? Sei mai andato a scuola ?

Armando non rispondeva, non capiva cosa fossero quelle domande, poste con un tono duro, sprezzante. Era troppo piccolo per capirne il significato. Avrebbe voluto gridare che loro a casa avevano non solo il gabinetto, ma anche il bagno e la doccia, e che la mamma gli faceva fare il bagno tutte le sere, che era gia' in prima media nelle scuole italiane e che al pomeriggio andava alla scuola ebraica, frequentava lui, come tutti i suoi amici, una doppia scuola, una al mattino e una al pomeriggio. Ma era paralizzato, riusci' solo a dire che non aveva mai avuto i pidocchi. Dite tutti cosi', rispose il medico e meglio tagliarti i capelli a zero e disinfettarti, cosi' eviteremo pericoli di contagio…

Maabara Pardesia

I bambini furono mandati in una maabara a Or Akiva, dove le condizioni erano disastrose. Dormivano in una grande tenda, dove il caldo era insopportabile e quando pioveva, poi, ci si trovava praticamente in una grande pozzanghera.

Il cibo era razionato, come dappertutto in Israele, e lo fu ancora per molti anni a venire.

A Tripoli intanto era stato costituito lo stato Libico, con divieto assoluto per i cittadini di tenere qualunque tipo di contatto con Israele, pena severissime condanne, e i due bambini divennero, in pochi mesi, orfani di fatto.

Erano questi pensieri che turbinavano nella piccola testa di Armando, quando gia' entrava nella maabara della zia.

zia Masu lo accolse con grande affetto e gli offri' subito una fetta di pane scuro su cui aveva spalmato un leggerissimo strato di margarina e gli fece bere tanta acqua. Siediti, riposati, azzi, e lo accarezzava e gli parlava in tripolino, un po' in arabo e un po' in italiano. Finalmente si senti' un po' a suo agio. Un po' rilassato, quasi fosse di nuovo a casa, pur sapendo che era solo ua effimera sensazione. Dopo un'ora, era pronto a rientrare, per tornare a casa prima che facesse scuro. zia Masu gli dette, come sempre, un piccolo vasetto di felfeluchuma, su cui Armando faceva molto affidamento: si vergognava di confessarlo perfino a se' stesso, ma il vero motivo di quella visita era il vasetto di felfel, quattro ore di marcia in quel caldo per poter tornare a casa con quel prezioso vasetto.

Non capiva, Armando, perche' i suoi genitori non lasciassero clandestinamente la Libia e non venissero in Israele, per riunire la famiglia. Perche', si domandava, ed era gia' abbastanza grandicello per porsi le domande, anche un po' aizzato e provocato dal fratello maggiore, perche' se papa', che ha una posizione cosi' agiata non viene qui a riprenderci in casa?

Gli anni passarono, poi e Armando, dopo il servizio militare nel corpo artiglieri, completo' gli studi. Oramai il ricordo della famiglia era lontano, aveva studiato, si era sposato con una bella ragazza di origine bulgara, aveva due figli ed aveva raggiunto una comoda (relativamente a quei tempi) posizione economica. Il paese era cambiato, cominciava ad esserci abbondanza ed era molto soddisfatto della propria vita.

1967. Rientrato dal servizio militare, aveva fatto la guerra sul confine siriano, era entrato a Kuneitra, un bel giorno ricevette una lettera dai genitori: siamo a Roma, siamo fuggiti da Tripoli e vi veniamo a visitare. Vogliamo tanto vedervi, e riabbracciarvi.

Non li riconobbe, quasi. Ma era felicissimo, contentissimo di rivedere papa' e mamma.

Arrivarono con qualche regalino per i nipotini, un orologio d'oro per Armando ed uno per Bino, si piazzarono a casa loro , ben felici di avere una base a casa dei figli per poter esplorare il paese. Ma dopo un paio di mesi suo padre disse che sarebbero tornati a Roma, dove avrebbero aperto un negozio di abbigliamento, perche' la vita qui e' dura, noi non siamo abituati a questo genere di privazioni, ma adesso potrete venirci a trovare quando vorrete, e' casa vostra, lo sapete.

Maabara Pardesia

Maabara Bet-Lid

Aliat Hanoar

Daniel mimun

Venerdi pomeriggio. Il sole batteva implacabile, in quella afosa giornata d'agosto del lontano 1953.

Armando procedeva spedito verso la maabara (una specie di campo di raccolta) di Bet Lid. Ancora pochi chilometri, e sarebbe arrivato a destinazione. Sudava copiosamente, il tasso d'umidita' era molto alto e il termometro segnava 31 gradi.

Aveva atteso quel momento per tutta la settimana, non vedeva l'ora di arrivare da zia Masu, come la chiamava lui. In effetti era solo una cugina di secondo grado di sua madre, ma era l'unica parente che avesse ed era molto contento di avere una zia, da cui andare, il venerdi.

Armando aveva quindici anni, viveva vicino a Pardesiya, una maabara di tripolini, in una pnimia', cioe' una specie di collegio. Fino a pochi mesi prima era sempre stato con Bino, suo fratello maggiore di un paio d'anni, ma Bino era oramai andato in una pnimia' premilitare, da cui poi sarebbe subito passato al servizio militare.

Era di statura media, Armando, per la sua eta'. Molto magro, con costituzione muscolosa. Carnagione chiara, occhi profondi, tristi, neri, intelligentissimi.

La mattina Armando la passava sempre a scuola. Colazione nel refettorio e nel primo pomeriggio faceva i compiti. Lavorava poi nei campi, con il trattore, o nelle stalle e nel pollaio. La sera crollava dalla stanchezza, tutte le giornate uguali, non aveva amici, non aveva famiglia, era solo, come un orfano.

Ma Armando non era orfano. A Tripoli aveva i genitori e ben quattro fratelli. Non li vedeva da tre anni, riceveva una lettera ogni tre o quattro mesi, una lettera che faceva un percorso un po' complicato.

La mamma spediva la lettera ad un parente a Roma, e questi la rispediva al fermo posta della maabara'. La lettera era indirizzata a lui, ad Armando, quasi lui abitasse a Roma. Gli chiedeva, la mamma nella lettera, se fosse andato alla Sinagoga Maggiore, sul Lungotevere, lo scorso Kippur. Guai se il censore libico avesse aperto la lettera e capito che Armando fosse in Israele. I suoi genitori vivevano nel terrore che questo particolare diventasse noto alle autorita'.

Quelle rare lettere lo gettavano sempre in uno stato di depressione e di cattivo umore. Non era quello il futuro che gli era stato prospettato allorche' i suoi genitori decisero di mandare i due figli grandi in Israele, con l'Aliat Hannoar. Dopo i due grandi progrom degli ultimi anni, suo padre aveva deciso di mandarli in Israele. Li' si sarebbero salvati e avrebbero potuto

mattatoio privato,altre mucche, campi sabbiosi e un ragazzo che sfreccia su un piccolo quod : non sono stato deluso, anche questa volta c'era da aspettarsi delle sorprese..

Preparando il café tripolino

Entro in casa della signora Sturi, stava li, da sola col marito, ma la notizia che c'erano ospiti con una macchina da urlo si è sparsa nel moshav e lentamente la casa e' rinata con un via vai di gente: figli, nipoti,nuore e amici, una folla di persone curiose...

"Sturi cosa cucinate voi ?"

Un elenco di piatti che risuonano familiari perfino alla mia figlia più piccola, ma poi ne nomina UNO a me sconosciuto e che di certo non intendo lasciarlo tale :

la "lusa" mi dice. "E cos'è la lusa? Non l'ho mai assaggiata."

Intuibile la classica risposta della signora tripolina : "Che ci vuole " azzi" ora te la faccio!"

Accetto?? Come no! E con la telecamera in mano inizia una danza tra pentole, barattoli, pomodori e l'immancabile thè.

Sturi porta indosso i ricchi gioielli delle donne ebree: bracciali d'oro, catene al collo e anelli su ogni dito(forse un pò esagerati ma autentici ed intensi).

Il marito quieto siede da una parte mentre i figli ci riempono di domande, e anche loro soddisfano il nostro interesse.

"Di che vivete?" "Bestiame, polli,uova.." Noto un armonia vera, tipica delle famiglie che ruotano intorno alla pentola della mamma:

E' da lì che nasce il comando, l'affetto e il ritmo, da quella grande donna chioccia e generale insieme.

Sturi mi offre un thè dalle sue mani un po' dure e affaticate che ancora calorose distribuiscono carezze ai nipotini.

Un te' molto forte che scandisce il rito perfetto: il padre si siede sul divano, i figli pure e la mamma si siede e distribuisce, travasando il te nei bicchieri con un getto da lontano, tanto da riempire il bicchiere di schiuma.. Un rito che ha come sottofondo quel leggero rumore di risucchio del te e di soffio d'aria che serve a freddarlo mentre si beve : quel rumore che nei salotti per bene viene censurato come maleducato mentre in quelli orientali e' quasi un coro d'obbligo.

Crema di pomodoro, farina e cipolla e la Lusa (kikot) è pronta!

Attratti dal suo colore e odore particolari assaggiamo,ormai, anche accompagnati da un pizzico di vera fame …

Difficile purtroppo descriverne il sapore, praticamente perfetto, assolutamente squisito.

Ci salutiamo con il dispiacere di separarci come fossimo davvero di famiglia.

Quando usciamo il padre ci accompagna e ci fa fare un giro della casa.

E' proprio in quel momento che mi disse una frase, una frase che mi ha colpito particolarmente e che mi porto dentro ancora adesso

Offrendo il café tripolino

"Questo è il paradiso,
qui in Israele è il paradiso,
cio che vuoi lo puoi avere,
basta che lo desideri veramente."
In quel momento ci ho creduto anche io, e' diventata verità anche per me.

La mia rincorsa alle cucine tripoline ovviamente non e' finita lì e ne potete vedere i risultati su youtube.com/hamosguetta

Rossetto, Gioielli e pentole in mano

Entrare nella cucina di una signora tripolina è sempre emozionante.

Hamos Guetta, Roma

Tutto inizia per caso: spinto dalla passione per foto e video e persuaso dalla nostalgia primordiale per le vecchie mamme in cucina, mi ritrovo sempre a passeggio in giro per il mondo, alla ricerca,mai dei soliti monumenti o delle banali attrazioni, bensì di odori e sapori, nuovi o conosciuti, piccanti o dolci, delle calorose cucine nostrane.

Sono le origini tripoline che lasciano il segno.

Un'auto americana presa in prestito da un amico, una famiglia a bordo e si parte verso il nord d'Israele: Tra una sfenza a Zfat e una burica ad Afula, arriviamo al Moshav Dalton.

Mi guardo intorno e inizio a spiegare alle mie figlie "In questo moshav vivono solo ebrei di Libia venuti qui con l'alia' del 48' "

Giro tra le vie con la mia macchina appariscente, la gente si ferma, si volta, ti osserva..

I cognomi scorrono sulle villette: Dabush, Haddad, Hassan,Halfa e poi di nuovo Dabush, Ruben, Badash…

Con molta probabilita' qualcuno ci è parente davvero, ma è passato troppo tempo e i nonni che possono ricordare ormai non ci sono più. Così diventiamo parenti di tutti, ci sentiamo parenti di tutti e con fare un po' invadente diamo confidenza a chiunque: bambini e adulti.

Passiamo accanto ad un ragazzo impegnato nel pollaio che ci invita, come ci conoscesse già, ad entrare: " Datemi una mano a raccogliere le uova. La punta acuta sempre in basso" ci raccomanda con un sorriso cordiale.

Le mie figlie si danno da fare con eccitazione, prendono un cartone in mano e pian piano lo riempiono, ogni tanto un uovo è sporco e va scartato.

L'odore è forte, uno di quelli che e' impossibile sentire in città, al quale non siamo affatto abituati:

ma l'esperienza e' talmente forte che resistiamo e il nostro naso dopo poco non ci fa più caso; Iniziamo a parlare con il ragazzo, ci racconta che tutta la sua famiglia è originaria della Libia, e tra una parola e l'altra una figlia intanto desiste.

Finita la raccolta, usciamo e ci avviciniamo alla casa praticamente dietro l'angolo:

davanti la porta l'odore del nana' mi distrae, immediatamente ne cerco l'origine ma in realtà stava un pò dappertutto.

Da una parte la stalla e le mucche, dall'altro il pollaio e la casa, nel frattempo ci affianca una giovane signora alla guida di una bella auto giapponese scoperta.

Non aspetto che scenda dall'auto che già le rivolgo la domanda: "C'è qualcuno qui che parla ancora l'arabo di Libia (Trabelsi)?"

"Certo, qua tutti lo capiscono e tantissimi lo parlano, perfino io lo parlo!"

La Signora Sturi

Una domanda scaturisce la curiosità dell'altra e passo alla seconda: "Ma qui si cucina ancora la nostra cucina tradizionale?"

"Ovvio, tutto trabelsi, Mafrum kuskus Hraimi, quello che vuoi. La migliore però e' mia madre che vive al moshav di Alma, ogni venerdi la mia famiglia si riunisce lì.. E' a 2 minuti da qui, se volete andiamo da lei a prendere un te!"

La risposta era scontata: E via sulla strada, tra colline e fattorie, praticamente deserta. La seguo fino alla meta anche se non era poi cosi vicina, ma la curiosita non mi avrebbe fatto mai fermare,fossero stati anche 300 km.

Mi definiscono spesso Hshaishi, dalla parola Hashish: drogato per certe cose.

Si, è vero sono totalmente drogato per questi incontri, mi lasciano sempre una scia di euforia che vale la pena provare.

Una casa in mezzo al nulla,un'altra fattoria, un

Kislev 5770, Dicembre 2009

GERMOGLI 7

Pubblicazione trimestrale dell` organizzione mondiale ebri di Libia

I germogli sbocciano della terra, l`usignolo `e tornato e nel paese si ode la tortora

